

POSTAL TELEGRAMS
NO. 03-02
10

Nr. 10. — XVI aastakäik.

Detsember 1935

JURIIDILINE AJAKIRI

Õ I G U S

TOIMETUS:

R. Räägo
peatoimetaja

E. Ein, K. Grau, T. Grünthal, J. Kleesment,
A.-T. Kliimann, H. Kristal, E. Maddisoo,
A. Palvadre, K. Parts, J. Uluots

A. Mägi
toimetuse sekretär

S I S U.

Artiklid.

Madisson, H.: Isiku vigastusi KrS-s	433
Vihalem, Hugo: Abikaasade varavahekord Tsiviilseadustiku 1935. a. eelnõu järgi	459
Tjutrjumov, J.: Aktsiaseltsi juhatuse õigusest välja anda kaotatud aktsia teisik	465

Arutlusi.

Pärli, Br.: Süütegude kordamine vastutust raskendava asja- oluna KrS järgi	471
---	-----

Riigikogu tegelus.

Riigikogu 1935. a. oktoobri-, novembri- ja detsembrikuu tegelus	478
---	-----

Riigikohtu tegelus.

Administratiivosakond:

Kas välismaal asuv ettevõtte käib meil põhiärimaksu alla, kui ta müüb Eestis oma kaupa komisjonäärade kaudu?	478
Kas muinasvaradeks tuleb lugeda kõiki rahvajutte ja -laule, mis keegi ise üles kirjutab ja kogub, ning kas need üleskirjutatud jutud ja laulud kuuluvad kohe muinsuskaitse alla?	479
Kas vallaslapse seadustamise tõestamine märkuse tegemisega perekonnaseisu registrisse abielumehe avalduse põhjal võib toimuda ka peale vallaslapse surma?	480

Isiku vigastusi KrS-s.

H. Madissoon.

Kehavigastuste kohtuarstlik hinnang erineb oluliselt vigastuste tavalisest arstlikust hinnangust. Tavalise kehavigastuse hinnangul arst lähtub puht-arstiteaduslikust vigastuse uurimisest, kohtuarstlikul kehavigastuse hinnangul arst peab lähtuma juriidilisest tõigastikust ja seda hindama arstiteaduse abil. Arstil tuleb arstiteaduslik tõigastik valada juriidilisse vormi. Arsti uurimismeetod ja vahendid on ja peavadki jääma arstiteaduslikuks, kuid juurde tuleb hulk küsimusi, mis tavalist arsti ei huvita — näiteks vigastust tekitava vahendi küsimus jne. Neil asjaoludel peab arst süvenema kehavigastuste mõistesse seadusis ja jurist tundma arstiteaduslikku kehavigastuste mõistmist.

Kohtuarsti kompetentsi kuulub — uurida keha ja vaimu seisundi ehk tervise vigastust ja kindlaks määrata ka võimalik vigastuse vahend; samuti kuulub kohtuarsti kompetentsi vigastusest, resp. inimese puutumata rikkumisest tekkinud olukorra selgitamine.

Eesti Kriminaalseadustiku (KrS) kehavigastuste astmesetik on ehitatud oluliselt erinevalt ajalukku läinud Nuhtlusseadustikust (NS). NS kehavigastuste liigitus oli kujunenud juhuslikult ja seetõttu oli väga keerukas ning kunstlik, milles oli raske õigesti orienteeruda vilunudki kohtuarstil. Eriarvamused ekspertide vahel olid alatised. NS tundis järgmisi liike: 1) kehavigastused — rasked ja enam-vähem rasked või kerged; 2) haavad — rasked ja kerged; 3) nägu parandamatult inetuks tegev rike; 4) löögid (peksmine): a) rasked eluohustavad, b) mitte-eluohustavad, rasked ja c) kerged; 5) a) vaimuomaduste häire; b) muud tervisehäired — rasked ja kerged; 6) vaevamine ja piinamine (NS §§ 1477—1484, 1486—1491, 1533). Teoga haavamine, mis ju samuti on keha

puutumatus rikkumine, on kvalifitseeritud kui vägivald (RNS §§ 142).

Arstiseaduse §§ 1438—1440 ja vana KKS § 349 ja *ex-Vene* Senati seletused (1886, nr. 17) katsusid anda juhtnõore vigastuste liigitamisel, mis aga, ülalantud liike silmas pidades, oli väga raske; neil asjaoludel viimasesnamainitud Senati seletus isegi vabastas arsti liigi ja selle astme määramise kohustusest. Arstide poolt juhiti korduvalt tähelepanu ebanormaalsele olukorrale ja nõuti kas ajakohast vigastuste liigitust või vajalikke juhtnõore. Selles suunas töötasid ka erilised arstide komisjonid. 1903. a. UNS kasustati kõiki kogunenud kogemusi kehavigastuste ajakohaseks liigitamiseks. KrS on oluliselt UNS tõlge eesti keelde. Kuid UNS-e loomise möödus 31 a., ja nii arstiteaduse kui ka kriminaalõiguse ja kriminaalbioloogia arengut silmas pidades ei vasta UNS, seega ka KrS, ses suhtes enam praegusaja teaduse tasemele.

Äärmuseni keeruka NS kehavigastuste liikide ja astmete asemel annab KrS üsna lihtsa ning rohkem arstiteaduslikule vigastuste mõistele vastava kehavigastuste astmestiku.

Nagu KrS 23. (kehavigastuste) peatükist nähtub, tunneb KrS nelja liiki kehapuutumatus süütegusid: kehavigastused 1) ülirasked (§ 431), 2) rasked (§ 432), 3) kerged (§ 433) ja 4) vägivald isiku kallal, nagu tahtlik löömine või muu vägivallategu, mis rikkus kehapuutumatus.

Inimese kehavigastus kui inimese kehalise ja vaimse seisundi vastu sihitud süütegu haarab nii kehavigastuse kitsamas mõttes KrS 23. peatüki ulatuses, kui ka teised süüteod, mis rikuvad inimese kehalist või vaimset puutumatus [sugukõlvatud teod — pt. 27; suguhaigustega nakatamine — pt. 9 (süüteod rahva tervishoiu vastu), jne.].

Kriminaal- või õiguspoliitilises huvides on isiku kehalise või vaimse puutumatus vastased süüteod süsteemitud erinevate süütegude liikidena, mis puhtmeditsiinilisest seisukohast lähtudes ei kujuta arstiteaduslikku süsteemi. Kehavigastus KrS-s aga on esijoones juriidiline mõiste. Käesoleval juhul tahan kehavigastust käsitleda esijoones kitsamas mõttes KrS 23. peatüki ulatuses.

Kehavigastust tuleb arstil mõista inimese anatoomilise tervikluse rikkena ja füsioloogilise talitluse häirena. Millest see rike või häire on põhjustatud, kas tuliriista kuulist, pus-

sist, keemilisest aineist (mürgist), elektrist, röntgenikiirtest või psüühilisest mõjustusist (psüühiline insult, hüpnoos jne.) — see pole vigastuse mõistes oluline. Oluline on vaid see, kas anatoomilise tervikluse vigastus, mida võime nimetada haavaks, rebendiks, murruks, muljumiseks, mürgistuseks jne., või füsioloogilise talitluse häire, mida nimetame kord halvatusseks, kord šokiks, meeltesegaseks, hüpnoosiks, hullustuseks jne. — on põhjustatud välisest tegureist, milledest oli ülal juttu (kuul, puss, mürk, psüühiline insult, põrutus jne.). Seejuures ei olegi tähtis probleem, mida kujutab füsioloogilise talitluse häire. Praeguse arstiteaduse taseme juures mõistame füsioloogilise häire all esijoonest ainevahetuse häiret ja molekulaarseid muutusi, mille aluseks on vastava kehaosa rakud; kas see häire on keemilise iseloomuga või raku molekulaarhituse rikkumine, see pole oluline, sest alus on ikkagi keha materiaalses olemuses. Kehavigastus ses mõttes on võimalik vaid ainuüksi puudutades inimkeha või vaimu, teisiti öeldes — ei saa olla kehavigastust, mille juures ei puudutata inimest.

Keha vigastamise puhul kohtult määratavad sanktsioonid korraldatakse vastavalt vigastuse astmestikule. Seega on vajalik vigastuste astmestik. Vigastuste astmestiku kujundamisel võib lähtuda kas kergeimast või raskeimast vigastusest. Tagantsev'i¹ järgi on UNS — jaotades kehavigastused 3 liiki — lähtunud kehavigastuse üldmõistest, millele on omistatud kerge kehavigastuse nimetus, ja sellest on eraldatud liigid: raske ja üliraske kehavigastus ning viimased enam-vähem üldmõistelised. Tegelikult nii UNS kui ka KrS lähtuvad üliraskeist kehavigastusist. Teisena määrab § 432 raske kehavigastuse ja kolmandal kohal määratellakse kerge kehavigastus — kui muid tervisrikked peale nende, mis § 431 (üliraske) või 432 (raske) nimetatud. Seega peame kerge kehavigastuse juurde jõudmiseks eitama esialgu üliraske ja raske kehavigastuse olemasolu.

Ülirasketeha kehavigastuste mõiste alla kuuluvad vigastused on loendatud üksikute rühmadena, millest üks rohkem, teine vähem on omaette kompleksmõiste; nii selle kui teiste kehavigastuste astmestiku iseloomustamine on üld-

¹ Tagantsev: Ugolovnoje uloženije 20. III 03. S. Peterburg 1904, 23. pt. II A.

mõisteline, mitte üksikasjalik, millele sisu andmine kujuneb oluliselt kohtuarsti ülesandeks. Esimese astmena on KrS siiski katsunud üliraskete kehavigastuste liiki määratella võimalikult üksikasjaliselt, piirates seda isegi mõnede kindlate juhtude loendiga; üliraskeks kehavigastuseks peab seadus (§ 431) elukardetavat tervisriket; vaimuhaigust; nägemise, kuulmise, keele, käe, jala, sugutus- või sigitusvõime kaotust ja lõpuks nägu parandatamatult inetuks tegevat riket. Kas see loend on lõplik või mitte, on akadeemilise tähtsusega. Tegelik elu sunnib siia juurde tooma ka inimese teiste kehaosade vigastusi, kui need kujundavad üliraske kehavigastuse. Kolme-, resp. neljajärgulise vigastuse-süsteemi juures oleks tulnud üldse loobuda üksikute organite erilisest loendamisest, võttes üliraske vigastuse üldiseks aluseks eluohustuse tunnuse ja § 431 loendatud organeid oleks võinud vaid rõhutada kui kvalifitseeritud vigastuse objekte.

Igas üksikus §-s (eriti aga § 431) loendatud vigastused ei moodusta terviklikku, ühele ja samale alusele rajatud vigastuste rühma, vaid nende meditsiiniline olemus on oluliselt erinev; neid on seadusandja ühendanud ühte ja samasse §-i väga mitmekesiseil (esijoonel küll ajaloolisil) motiividel. Kui § 431 tervisrikke aluseks on vigastuse ohtlikkus elule, siis nägu parandatamatult inetuks tegev rike või vaimuhaigus ei moodusta ohtu elule, olles mõnikord peaaegu 100% sotsiaalse iseloomuga puue, ja ka tervislik kahju võib olla mitteoluline.

KrS 23. ptk. karistab tervise vigastamist. Tervise all tuleb mõista inimese nii kehalist kui ka vaimset seisundit enne vigastamist. Vigastamise objektiks ei ole mitte tervis kui niisugune mingisuguse absoluutse mõistena, vaid inimese kehaline ja vaimne seisund vigastamise eel. Kehaline ja vaimne seisund võib läheneda abstraktsel absoluutse tervise mõistele, kuid ta võib läheneda ka teisele äärmusele, kus elu kustumas; ka viimasel juhul teostatud seadusvastane vigastus on karistatav keha-, resp. vaimuvigastus. Neil asjaoludel ei ole KrS karistatava kehavigastuse korral üldse mitte oluline kinnistada tervise kui niisuguse mõiste, vaid lähtuda tuleb inimese kehalisest ja vaimsest seisundist enne vigastamist; kas see seisund on niiõelda tervis ise või väga haige, resp. vigane tervis, ei ole oluline. On keelatud vigastada nii tervet kui ka haiglast inimest.

Inimese tervise vigastamine võib esineda nii keha kui ka vaimu, või mõlema vigastusena.

Mis puutub vigastamisvahendisse, siis võivad sellisena arvesse tulla kõik võimalikud vahendid, nii keemilised (mürgid) kui ka füüsilised (tera- ja tulirelvad) vahendid, nii elekter, raadio, magnetism jne., kui ka vaimsed vahendid — sõna, kiri, sugestioon jne. või bioloogilised ühikud (bakterid, loomad jne.); igaühega neist võib vigastada inimest norutundest kuni surmani.

Ka sellised vahendid, nagu vägivaldne suguühe, värvid, kellade löömine jne., võivad tekitada inimesele raskeid häireid — kuni vaimuhaiguseni. Igaühega neist loendatud vahenditest võib tekitada mitte ainult kergeid, vaid ka üliraskeid vigastusi ja isegi surma.

Siit näeme, et inimese keha, resp. vaimu puutumatus võib rikkuda kuni üliraske vigastuseni väga mitmekesiste vahenditega. Kes seda teeb, see rikub inimese kehalist ja vaimset puutumatus ja selles kitsas, niiõelda meditsiinilises mõttes kasustan ma käesolevas töös kehapuutumatus mõistet. Otstarbekohasem oleks kasustada mitte „kehapuutumatus“, vaid keha resp. vaimu mõjustamist. Keha või vaimu mõjustamise mõiste oleks ühiseks, siduvaks aluseks kõigile inimese keha või vaimu vigastustele, vaatamata vigastamisvahendile. Ka vaimuhaigus ei ole siin erandiks, ja vaimuhaiguse tekitamine on võimalik nii sugestiooni, vägivaldse suguühete, psüühilise insuldi, röntgeni, raadio, elektri ja mehaaniliste vahendite jne. abil. Vaimuhaigus on kas aju või isegi mõne näärme anatoomilise tervikluse või füsioloogilise talitluse häire.

Kõik kehavigastused, eriti rasked või ülirasked, on seotud nn. psüühilise ja kehalise kannatusega, s.o. valu- või pahatundega jne. Kehalist valu, resp. kannatust ei tunne vaid mõni liik vaimuhaigeid; rõhuv enamus vaimuhaigeist kannatab vähemalt füüsiliselt oma haiguse all.

Nagu ülal mainisin, kasustab KrS kõrvuti kehavigastusega tervisrikke mõistet. Tervisrikkele on katsutud anda kehavigastusest erinev tähendus.

Tervisrikke mõistmine erinevalt kehavigastusest on põhjustatud varemajal ajal väljendatud arvamusest, et tervisrikked on haigus. Tervisrikke mõistmine on pärit Prantsuse Code pénal'ist, mis käsitleb tekitatud haigust, kust see kanti üle

Austria, Saksa ja ka Vene seadustesse, kuid seal juba tervisrikke nime all. Kuid haigus pole sama, mis tervisriike. Luumurd, näiteks käsivarreluude murd, tekitab valu ja rikub tervist kuni lahasesse panemiseni; lahases olles vigastatu ei tunne valu, võib liigutada sõrmi, painutada kätt randme- ja küünarliigeses, millega nagu puudub tervise rikkumine, ainult käe töötamisvõime — talitus on katkestunud, kuid ometi on vigastus kas raske või üliraske, haiguse sümptomid aga väga tühised. Siit on kujunenud arvamus, et kehavigastus on midagi muud kui temaga kaasuvad haigusnähud — tervisriike. Siin on tegemist arusaamatusega, sest haiglased nähud, mis tekivad koos vigastusega, järgnevad üksteisele enam-vähem kindlas järjekorras, kuni lakkab südame tegevus ja kopsude hingamine — ning järgneb surmlähe.

Tervisriike pole identne haiguse mõistega. Haigus on keha reaktsioon kehha tunginud haigusidudele või tekkinud muutusile, millega keha võitleb. Tervisriike aga kui vigastus on välisest vägivallast inimkehas tekitatud anatoomilise tervikluse rike ja füsioloogilise talitluse häire. Haigus on põletikuline protsess või ainetevahetuse rikked tingitud, ajaliselt kas ägeda iseloomuga ning kiiresti mööduv või krooniline. Haiguse lõppedes võib tekkida ennistumine või jääda raske kehaline või vaimne puue (aneurüsm, kontraktuur, halvatus, idiootsus, sõgedus jne.). Seejuures võib olla haigus väga kerge, kuid puue suur, või raske haigus, kuid puue väike.

Tervisrikke all võiks mõelda 1) vigastust anatoomilise tervikluse rikkena, 2) sellega seotud füsioloogilise talitluse häiret ja 3) keha reaktsiooni anatoomilise tervikluse vigastamisele ja füsioloogilise talitluse häirele, s. o. haigust. Kuid see kompleks nähtusi moodustabki vigastuse, mis on kas üliraske, raske, kerge, või tahtlik löömine ja muu vägivall, mis rikkus kehapuutumastust. Kui tervisrikkele anda füsioloogilise talitluse häire tähendus, siis ei ole ta mitte veel iseendast vigastust määritlev olmastik, vaid vigastuse füsioloogiline osa. Kui tervisrikkele anda vigastuse tagajärje tähendus, siis võrdub tervisriike haigusega, s. o. keha reaktsiooniga anatoomilise tervikluse rikkele ja füsioloogilise talitluse häirega, millega tervisriike on vaid üks murdosa vigastuskompleksist. Tervisrikke all võiks veel mõista vigastuse ja sellega kaasuva haiguse möödumisel inimesele tekkinud kas

vaimset või kehalist puuet — viga. Sellisena on tervisriike tõesti vigastuse tagajärg. Kuid siis satume kohe vastuollu KrS põhialustega, mis karistab vigastuse kui niisuguse tekitamist, mitte aga selle tagajärgi. Ka ainult anatoomilise tervikluse rikkena ei saa võtta tervisriiket.

KrS üldmõtte ja ka eriti arstiteaduse seisukohalt ei ole vigastusest põhjustatud tervisriike muud midagi, kui kehavigastus ise, õigemini üks kehavigastuse vorme. § 431 lausub: „Süüdlast selles, et ta tekitas elukardetava tervisriike, vaimuhaiguse jne., karistatakse selle üliraske kehavigastuse eest...“ Tekitatud tervisriike on kehavigastus ja elukardetav tervisriike jne. on üliraske kehavigastus.

Tervisriike sissetoomine KrS-sse on toimunud kaalumata — ja see tekitab ainult segadust. KrS MS-s ongi õnnelikult see ülearune ning häiriv mõiste seadusest välja jäetud. MS §§ 165 ja 166 motiives on sellele täie õigusega juhitud tähelepanu ja tervisriike on asendatud kindla mõistega — kehavigastusega; ka ei karista KrS mitte tervisriike tekitamist, vaid karistus määratakse kehavigastuse tekitamise eest.

Samuti ei ole § 431 kasustatav sõna „elukardetav“ õnnelik mõiste; seda võib mõista mitmeti. Palju täpsam ning kohasem on tarvitada sõna „eluohustav“. Seadusandja on tahtnud muidugi öelda, et elu on ohustatud vigastuse tõttu, — elu kustumine on võimalik. Seega võiksime anda § 431 järgmise kuju: „Süüdlast selles, et ta tekitas eluohustava vigastuse, vaimuhaiguse jne., karistatakse selle üliraske kehavigastuse eest...“

Üliraske kehavigastuse esimeseks komplekxmõisteks on elukardetav tervisriike ehk eluohustav vigastus. § 431 tervisriike, resp. kehavigastuse mõiste all tuleb mõista kõiki teise või teiste isikute poolt või väliseist tegureist põhjustatud mõõduvaid ja püsivaid tervishäireid, mis moodustavad kehavigastuse. Tervisriike kui haiguse mõiste alla on koondatud kõik vigastuse avaldised, s. o. keha reaktsioon vigastusele: halvatus, valud, hingeldamine, õhunälg, peapööritus, palavik, üldine halb ja raske enesetunne, kudede anatoomilised kahjustumised, vereköhimine, verikusi, veriroe, oksendamine, kõhulahtisus, unehäired, söömis- ja joomistakistused, üldine nõrkus, jõuetus, kannatus jne. püsiva lamamise vajadusega ja töövõimetusega. Luumurd tekitab valu ja tervishäireid; luumurdudega seotud rasv- või õhkemboolia põhjustab kas

kiiresti järgneva surma või hingeldamise hapnikupuuduse või vereringe katkemise tagajärjel. Suured haavad põhjustavad eluohustava verekaotuse, jne.; eluohustav ei ole haav ise, vaid suur verekaotus. Põletushaava korral on aga haav ise eluohustavaks teguriks. Verevalum seesmiste organite (maksa jne.) rebenemise järel tekitab üldise nõrkuse, kahvatuse ja hingeldamise, mis üha suurenedes väljendavad surmlähte lähenemist.

Tervishäire sümptomid üliraske vigastuse korral väljendavad eluohustamist, ja arst ei ole kindel elupäästmises või surma vältimises, isegi kõige lühema aja vältel; sellist kehavigastust tuleb lugeda eluohustavaks kehavigastuseks (tervisrikkeks). Kui kehavigastus ohustab elu, siis on ta eluohustav (-kardetav) ja üliraske.

Nii meie kui eriti Lääne-Euroopa kohtuarstiteaduse kogemuste põhjal loetakse vigastus eluohustavaks (tervisrikkeks), kui ta ohustab elu, s. o. kui arst ei ole kindel vigastatu ellujäämises vigastuse iseloomu tõttu, nagu veresoonte vigastus suure verekaotusega, õhkemboolia, vereaspiratsioon, verevalumid — eriti piklikus peaaigus, südamehaavad, peaaigu põrutus, komplitseeritud kolbamurrud, eriti kolba põhimikul, jne.

Üliraskete vigastuste liiki kuuluvad kõik vigastused, mis tungivad kehaõõnde ja vigastavad siseorganeid: kõhuõõne vigastus — mulgustus koos maksa-, põrna- jne. vigastustega; pleura-õõne avamine koos kopsuvigastusega, jne. Siia kuuluvad ka siseelundite rebenemised, mis on seotud seesmiste verekaotustega, kuigi vigastuslähteks ei pruugi olla surm, vaid isegi täieline ennistumine, nagu näiteks sageli isegi läbistavate peaaigu- ja kopsuhaavade korral. Elukardetava tervisrikke, resp. eluohustava vigastuse jäljetu tervistumine ehk tervisliku seisundi ennistumine ei ole põhjuseks tervisrikke mitte-üliraskeks määramiseks.

Kui vigastust loetakse üliraskeks tema iseloomult — objektiivselt, siis tuleb vigastus lugeda üliraskeks ka oma tagajärjelt, mis sageli selgub isegi mõni päev peale vigastuse saamist või isegi pikemat aega selle järel. Nii näiteks peapõrutus, millele järgnes veresoone vigastusest väike verevool peaaigu, või näiteks peaaigu vatsakestesse või kõhunäärmesse, — kujuneb paratamatult üliraskeks sageli pikemat aega peale vigastuse saamist; tekkinud verevalum suureneb

päev-päevalt, suurenevad eluohustavad sümptomid, ning kergesti võib järgneda surm, kuid isegi aastaid peale vigastuse saamist. Eluohustavaks kujuneb näiteks kõravigastus või haav, millega liitub kõri turse; kõhuseina vigastus, millele järgneb kõhukelmepõletik (kuid mitte kerge vigastus — haav, millega liitub *sepsis* või *erysipelas*, aspiratsiooni pneumoonia jne., mis kvalifitseeritud § 433 II lõike järgi). Kehavigastus on üliraske jne. objektiivselt, sõltumata tegija tahtlusest.

Vigastus tuleb lugeda üliraskeks ka siis, kui eluohustavad sümptomid tekivad arstiabi puudumisest, näiteks verekaotus.

Eriti Austria kogemuste alusel tuleb arvestada süütegu raskendavaid asjaolusid ning kohtuarstiteaduse kogemuste alusel tuleb eluohustavaks vigastuseks arvata vigastust veel vigastava riista või vahendi omaduste tõttu, eriti aga nende kasutamiseviisi tagajärjel. See on tõesti loogiline mõtteviis. Seda mõönavad peaaegu kõik lääne-euroopa autoriteedid² ja seda omistab Tagantsev ka UNS-le.

Elukardetava tervisrikke tekitamise suuteliseks loetakse pussi, pikema teraga taskunuga jne., üldse riista või vahendit, mille kasustamine on võimeline tekitama otseselt eluohustavat vigastust.

Eluohustava vigastuse tekitamise suutelise riista kasutamisel on oluline selle riista kasutamiseviis. Kui näiteks puss oli välja tõmmatud tupest, või taskunuga avatud ja kätte võetud viisil, mis võimaldab lüüa eluohustava vigastuse, ja sellises olukorras löödi vigastus, siis tuleb see võtta eluohustava tervisrikke tekitamisena, olgugi et vigastus seda ei ole vastupidiselt lööja tahtlusele. Siin on vigastuse raskust määravaks aluseks isiku tahtlus tekitada ülrasket vigastust, milleks ta on kasustanud ka vastavat riista sihile viiva võttega. Nii näiteks võis olla südame kohal paks taskuraamat, mida ei olnud suuteline täielikult läbistama nuga löögi nõrkuse tõttu, mille tagajärjel rinnale tekib vaid väike vigastus. Või näiteks revolvrikuuli läbitungivat võimet vähendas oluliselt taskuraamat, paks rõivastis või talimüts, taskukell jne. Tähtis on see, et vigastuse tekitaja kasustas vahendit

² Hoffmann: Lehrbuch d. gerichtlichen Medizin. Berlin 1927, IV B. — Kratter: Lehrbuch d. gerichtlichen Medizin. Stuttgart 1921, lk. 401 jt. — Lochte-Ziemke jt.: Gerichtliche Medizin. Berlin 1930, lk. 72. — Tagantsev: *op. cit.* 23. pt., III B.

ja viisi, mis on suutelised ohustama elu. Selle olukorra määrajaks peab olema alati kohtuarst.

Süüdlase teoviisi tähtsus vigastuse liigi määramisel selgub veel mõnest teisest näitest. Inimese vettelükkamine ohustab inimese elu otseselt, hoolimata sellest, kas inimene ujuda oskab või mitte.

Vigastuse eluohustavaks lugemise juures on üldse suure tähtsusega ka vigastatu konstitutsioon. Ühe ja sama jõu, vahendi ning ühel ja samal viisil löödud hoop või vigastus ohustab otseselt rauka või süüfilist põdevat, või arterioskleroosi all kannatava isiku elu, kuna noorele või keskealisele tervele inimesele on see suurema tähtsusega. Ainult konstitutsionaalsed iseärasused seletavad mõnel juhul vigastuse raskust. Veritsustõbine sureb kõige tühisema vigastuse järel, idiosünkraasia korral võib tühisem ravimiannus põhjustada isegi surma jne.

Sellisel juhul on väga oluline vigastuste tekitaja tahte ulatus ja teiseks see, kas ta oli teadlik vigastatu füsioloogilisest iseärasusest või haiglasest muutusest. Kuid mõnede autoriteetide poolt eitatakse konstitutsiooni tähtsust vigastuse liigi määramisel ja nõutakse, et karistus sõltugu ainult vigastusest kui niisugusest. Üldine arvamus on, et kui juhtumi või vigastuste hulgast on üks vigastus raske või üliraske kehavigastuse põhjusi, siis tuleb nimelt see vigastus lugeda iseendast kas raskeks või üliraskeks, hoolimata teisist kaasuvaist tegureist. Suuri raskusi valmistab arstile juhtum, mis koosneb paljudest tekitatud vigastustest; hindamisele peab võtma iga vigastuse üksikult ja lõpuks kogu efekti. Tegelik elu sunnib siin alati arvestama kõiki vigastuse raskust või iseloomu põhjustavaid tegureid, eriliselt igal eri juhul. Kui konstitutsionaalne puue raskendab ühe elemendina vigastuse või vigastuste efekti, siis tuleks ka seda hinnata vigastuse raskuse põhjustajana.

Vastandina Austria ja Saksa nuhtlusseadusile, mis eluohustava vigastuse puhul näevad ette kutsetegevuse katkestamise 20 ööks-päevaks raskete vigastuste ja 30 ööks-päevaks eriti kvalifitseeritud juhtude korral, ei tunne meie KrS seda põhimõtet, ja minu arvates päris õieti. Kui organi tegevuse katkestamine, resp. kutsetegevuse katkestamine määrata ajaline, siis kaoks selgus raskete kehavigastuste juures, kus on ette nähtud vigastus kehaorgani tegevuse katkestami-

sena. Eluohustavuse puhul ei või tähtis olla aeg, kui kaua see vältab, ja seetõttu võib ära jääda ka aja määramine, mille vältel leidis aset organi tegevuse katkemine. Ka on küllaldaselt teada juhtumeid, kus kerge vigastus on seotud palju pikema ravivältusega ja kutsetegevuse katkemisega kui raske või üliraske vigastus.

Elukardetav tervisriike üliraske kehavigastuse kompleksis on üks väike osake. Rõhuv enamus § 431 loendatud üliraskeist kehavigastusist ei ole eluohustavad vigastused, vaid on olulised vigastatule kas organite talitluse suhtes või isiku ühiskondliku olukorra tõttu.

Järgneva üliraske kehavigastuse elemendina loendab seadus rea organeid, mille kaotus või mille talitluse häire määratakse üliraskeks. Esimesena mainib seadus vaimuhaigusi, kus on häiritud või vigastatud peaaegu püsiv funktsioon — talitlus, nagu vaimutervis on terve aju tavaline talitlus. Vaimuhaigus võib tekkida peavigastuste tagajärjel, kuid seda peetakse võimalikuks nii psüühiliste kui ka füüsiliste mõjustuste teel. Füüsiliste vahendite hulka tuleb lugeda ka mürgid kui keemilised ained. Vaimuhaiguse põhjustajaks võib olla ka psüühiline insult mingi raske elamusena, sisenõristuse häire mõne näärme vigastuse tagajärjel.

Peavigastusist tingitud vaimuhaigused järgnevad kas otse traumale või ilmnevad isegi aastaid hiljemini; viimane kujuneb eriti seoses verevalumite saatusega. Verevalum mehaanilise võõrkehana põhjustab langetõbe, veeldunud verevalumi kohal aga kujuneb õõs, jne., mis saabki hilispsühhooosi põhjuseks.

Traumale järgnevast vaimuhaigusest tuleb eristada traumast mittepõhjustatud, kuid trauma järel ilmnevad vaimuhaigused. Nii võib trauma tagajärjel ilmnedu vaimuhaigus, mis tõeliselt on tingitud juba varemalt peaaegu kujunenud ajukasvajast, ajusüüfilisest või puberteedist, klimakteeriumist, puerpeeriumist, vanadusest, alkoholismist, narkomaaniast või mis on eelsoodustatud pärilikkusest jne. Samuti tuleb vaimuhaiguse mõistest lahus hoida traumast tingitud, kuid kiiresti mööduvad vaimuhäired, nagu lühiajaline teadvusetus, meelte-segatus jne.

Üliraskeiks kehavigastusiks loeb seadus rea organite või nende talitluse kaotust: nägemise, kuulmise,

keele, käe, jala, sugutus- või sigitusvõime kaotust. Loendatud organite kaotuse all tuleb mõista mitte ainult organi kui niisuguse täielikku või tema olulisema osa puudumist, vaid ka nende organite talitluse puudumist, resp. kaotust. Jala või keele jne. kaotusega on võrdne nende halvatus, tarvitamiskõlbmatuks muutumine, raske moondumine.

Nägemise kaotus on seotud silma- või nägemiserguvigastustega. Vigastus võib purustada silma, kuid võib tabada ka nägemiserku, ja meil on ikkagi tegemist nägemise kaotusega, resp. üliraske vigastusega.

Nägemise kaotusega võrdseks tuleb pidada ka ainult ühe silma nägemise kaotust, nagu seda tunnustas nii NS, UNS kui ka Austria ja Saksa vana StGB; Saksa uues StGB-s on vastav mõiste redigeeritud samuti üldlauseliselt nagu meilgi. Mis puutub nägemise olulisse vähenemisse üldse, siis tuleb üliraskeks lugeda ka nägemise vähenemist, kus vigastatu ei suuda tavalise lugemise kaugusel selgitada asju ja neid ära tunda. Saksa Riigikohus võttis piiriks sõrmede lugemise võime puudumise 30 cm kaugusel. Praktiliselt oluline on ka, kas prillidega jne. suudetakse parandada nägemise teravust. Kui inimene ei suuda enam üksinda liikuda või end toita oma kätetööga nägemise kahanemise tagajärjel, siis tuleks seda lugeda võrdseks üliraske vigastusega. Eriti on see õige näiteks kunstnikkude suhtes.

Mis öeldud nägemise kohta, on üldjoonis õige ka kuulmise kohta. Kuulmise kaotusega võrdne on oluline kuulmise vähenemine. Olgugi et inimese elus on kuulmine palju väiksema tähtsusega kui nägemine, on kuulmise kaotus ka ühest kõrvast väga oluline, ja seda tuleb siiski lugeda üliraskeks vigastuseks. Nii on näiteks kuulmise kaotus ühest kõrvast saanud inimesele tema surma põhjuseks: korduvalt on inimesed saanud surma rongi või auto all selle tõttu, et nad olid haige kõrvaga suunatud läheneva auto, rongi jne. poole.

Eriti saatuslik on kuulmise isegi väike kahanemine mõnele elukutsele, näiteks helikunstnikule, koorijuhile jne. Kahjuks ei näe seadus aga ette seda isikliku olukorra arvestamist ja hindab organi kaotust inimese seisukohast üldse; kuid seadus ei keela ka mitte isikliku olukorra arvestamist; õiglane on selle arvestamist tunnustada algusest peale.

Nägemise ja kuulmise kaotuse kõrval on väga olulise

tähtsusega keele kaotus. Keele talitus on mitmekesine. Keel on tähtis kui kõnelemisorgan, kuid ta on tähtis ka maitse- ja tundeorganina, ja väga oluline ka seedimise juures. Maitsetajumise kaotust tuleb lugeda samuti üliraskeks vigastuseks.

Seadusandlus mõtleb keele kaotuse all esijoones kõnelemisvõime kaotust. Kõnelemisvõime on väga komplitseeritud protsess. Kõnelemisest võtavad osa: huuled, pehme suulagi, kurgunibu, kõri ja häälekurrud, kõrilihased, kaelalihased jne., kuid erilise tähtsusega on kõnelemiskeskus peajus. Igal üksikul mainitud organil või kehaosal on oma kindel ülesanne häälendamisel; kõnelemisel võivad huulte, suulae jne. vigastused muuta kõnelemise arusaamatuks; häälekurdude vigastus teeb häälendamise ja kõne võimatuks. Kõnelemisvõime aga hävitab kõnekeskuse häire. Kõnelemise kaotuses on oluline osa keele kaotusel või halvatusel.

Loendatud organite vigastusist tingitud püsiv ja raske kõnelemishäire on üliraske vigastus. Siia kuulub, nagu ülal mainitud, ka tsentraalne kõnevõimetus.

Käe ja jala kaotust loetakse võrdselt üliraskeks vigastuseks; käe ja jala kaotuse all ei tule mõista mitte ainult nende puudumist, näiteks amputeerimisel, kus organ kui niisugune lahutatakse kehast, vaid ka organi talitluse kaotust. On käsi või jalg tööväimetus — jalad väimetus omaette kandma isikut ja käed väimetus tööks ja tegevuseks, näiteks halvatud —, siis on see võrdne käe ja jala kaotusega ja loetakse üliraskeks vigastuseks.

Omaette keeruline küsimus on näiteks sõrmede või varvaste kaotus. Arusaadav on, et varvaste või üksikute sõrmede kaotust ei saa lugeda üliraskeks kehavigastuseks, küll aga kõikide sõrmede kaotust; kuid pöidla kaotust tuleks hinnata hoopis teisiti kui teiste sõrmede kaotust. Eriti on see oluline põllutöölisel, aednikul, kraavikaevajal jne. Kuid käe kaotusena ei lase seadus seda vigastust mitte tõlgendada.

Üliraskeks kehavigastuseks loeb seadus ka sugu- ja sigivõime kaotust. Sugu- ja sigivõime kaotust on otstarbekohane vaadelda eraldi mehel ja naisel.

Suguvõime mehel avaldub suguti olemasolus, selle normaalses ehituses ja tema erektsioonivõimes. Suguvõime kaotus esineb mehel seega suguti puudumisena, tema vigastamisena, rikkumisena, mis võimatuks teeb suguühete, ja suguti halvatusena, s. o. erektsioonivõime kaotusena: suguti ei

pundu, mistõttu osutub võimatuks suguühe. Võrdseks suguti kaotamisega tuleb lugeda erektsioonivõime kaotust erektsioonikeskuse või selle erkude vigastamisest, resp. purustamisest.

Mehe sigitusvõime on seotud munanditega, millede valmistatud seeme (sperma) peab suguühtel pääsema emakatupe. Sigivõime kaotuseks on mõlema sugunäärme puudumine, mõlemapoolsete seemnejuhade ummistus, ejakulatsioonikeskuse või sellest lähtuvate erkude vigastamine, resp. halvatus. Võrdne sugunäärmete puudumisega on sugunäärmete haiglane seisund, mille juures munandid ei valmista enam seemnerakke. Sellise haiguse põhjuseks on sageli tripper, mis tekitab nii mõlema munandi kui ka munandimanuste põletiku ühes sellele järgneva aspermiaga. Sigivõime võib tõkestatud olla ka suguti vigastustest, näiteks kusiti lõhe korral.

Naise suguvõime on seotud terve emakatupe olemasoluga. Suguvõime kaotuse põhjustavad naisel suured armid emakatuses, mis takistavad suguühet, või emakatupe täieline obliteratsioon (*impotentia coeundi*). Suguvõime olemasolu korral sigitusvõime naisel sõltub munasarjust, munajuhadest, emakast. Sigitusvõimetu on naine, kellel puuduvad kas munasarjad, munajuhad või emakas. Sigitusvõimetuse põhjuseks on munajuhade ja emakakaela välissuudme ummistus. Sigivõimetuse põhjuseks on sageli ka tripper, mis tekitab munasarjade, munajuhade ja emakasisekesta põletikku. Põletik katab munasarja paksu sidekoe korruga või ummistab munajuha — tagajärjeks on sigivõimetus. Kuid emaka sisekesta põletik on ka omaette sigivõimetuse põhjuseks — vigastatud sisekestale ei kinnitu ka sigitatud munarakk; sellises olukorras on olemas suguvõime ja ka sigitusvõime, kuid munarakk ei leia haigusest muudetud emaka sisekestal kinnitust (*impotentia concipiendi*).

KrS-s puudub naise suhtes ka suguelu neljanda võime kaotuse kvalifikatsioon — sünnitamisvõime kaotuse karistus. Sünnitamisvõime naisel on seotud vaagnaga, emakaga ja emakatupega; sünnituskäigus on olulise tähtsusega ka kõhulihastik („kõhupress“). Vaagnapurustused võivad sedavõrt moonutada vaagnaõõnt, et sünnitus on võimatu. Emaka ja emakatupe vigastuste tagajärjel tekivad emakas sedavõrt suured armkoe-väljad, et osutub võimatuks loote väljakand-

mine ja sünnitamine, või sünnitusel tekivad laialdased emakarebendid (emakatupe vigastustele järgnev armkoe kokkutõmbumine võib teha võimatuks sünnitamise, kuid suguühet ja sigitamist see iga kord ei takista).

Üliraskeks vigastuseks on nii mehel kui ka naisel *impotentia coeundi et generandi* ja naisel peale selle *impotentia concipiendi et parturiendi*. Sigivõime kaotus naisel on seotud ka sisenõristuse häiretega ja ka vitamiinide puudumisega toidus.

Viimase üliraske kehavigastusena nimetab seadus nägu parandatamatult inetuks tegevat riket. See üliraske kehavigastus on suure sotsiaalse tähtsusega, kuna terviselist ohtu ta iga kord ei moodustagi. Seadus ei ole ligemalt määritelnud nägu parandatamatult inetuks tegeva rikke mõistet, seepärast võib selle all kujutella väga erinevaid asjaolusid. Esiteks võib selle all parandatamatult inetuks tegeva rikke all mõista, et vigastus ei saa terveks ning haigus vältab kroonilise põletikuna. Teiseks võib nägu parandatamatult inetuks tegev rike tähendada näiteks tervistumise järel näos tekkinud suuri kokkutõmbunud arme, mis teevad näo inetuks.

Nägu parandatamatult inetuks tegev rike koosneb kahest elemendist: 1) vigastus peab olema parandatamatu ja 2) inetuks tegev. Esimene osa on puht-arstiteaduslik ala ja kuulub eranditult arsti kompetentsi. Rikke parandatamatu osa suhtes võib oma arvamust avaldada ainult siis, kui vigastuse ravimine on viidud lõpule; ainult selle järel saab otsustada, kas vigastus on parandatamatu ja kui suur on vigastus. Seoses parandatamatusega peab arst selgitama ka rikke tagajärgi söömise, kõnelemise, nägemise jne. suhtes. Armid suu ümbruses võivad tõsiselt takistada söömist, närimist, kõnelemist ja hingamist nina kaudu; armid silmade ümbruses põhjustavad sageli raskeid nägemishäireid silmalaugude väljapöördumise jne. tagajärjel.

Inetuks tegev rike ei ole iseendast arstiteaduslik mõiste, vaid rohkem ühiskondlik või kunstivalda kuuluv mõiste, mistõttu arst siin ei peaks mitte esinema eksperdina, kui ta ei ole vastavalt ette valmistatud. Arstiteaduse seisukohast lähtudes ei ole inetuid ja ilusaid inimesi; neil asjaoludel jätku arst inetuse otsustamine kohtu hooleks.

Raske kehavigastus. Raske vigastus seaduses vastab üldjoonis raske vigastuse mõistele arstiteaduses.

Nagu ülal nägime, määrab § 431 rea vigastusi isegi üksikute organite järgi, mis tuleb lugeda üliraskeks. Järgnev, § 432 käsitleb raskeid kehavigastusi, kuid üldmõisteliselt ühtegi organit või haigust nimetamata.

Nagu ülal tähendatud, on nii UNS kui ka KrS vigastuse astmestiku kujundamisel seadusandja lähtunud üliraskest vigastusest; raske vigastuse määramisel langeb küsimuse alt välja kogu kompleks üliraskeid vigastusi, ja kergete vigastuste määramisel kasustatakse otseselt negatiivset vigastuse eristamist, — üliraske ja raske vigastuse puudumise tunnustamisest järgneb kerge vigastuse määramine.

Selle suuna alusel tuleb raskete vigastuste piiritlemisel esiteks püstitada küsimus, kas vigastus on üliraske; on ta seda, siis langeb ta raskete vigastuste liigist välja; vastasel korral tuleb juurelda, kas vigastus evib raske liigi tunnuseid. Raskeks kehavigastuseks peab seadus vigastust, mis elule mittekardetav, s. o. vigastust, mis ei ohusta elu — sest siis oleks ta üliraske vigastus —, aga jäädavast või küll ka ajutist, kuid mis katkestas kehaorgani tegevust.

Nii siis raske vigastuse tunnuseks on, et ta ei ohusta elu, on aga jäädav; mis puutub „jäädava“ mõistesse, siis on seadusandja selle jätnud lahtiseks. Arstiteaduslikult tuleb „jäädava“ all mõista nii kroonilist või parandatamatut haigust, kuid ka haiguse möödumisel kehale tekitatud vigastust; KrS-s tuleb jäädavast tervisriket mõista nimelt sellisel üldisel kujul. Kuid vigastuse raskeks määramisel ei ole jäädavuse nõue lõplik, sest vigastus võib olla ka ajutine; vigastuse ajutise iseloomu puhul aga nõuab seadus, et ta katkestaks kehaorgani tegevust, — kui kauaks, seda seadus aga ei määra, jättes selle arsti ja kohtuniku hooleks.

Nii on siis raské vigastuse olulisemaks määrajaks kehaorgani tegevuse katkestamine. „Tegevuse“ kui niisuguse mõiste on omaette ebamäärane. Seadusest ei nähtu, kas on teadlikult öeldud, et „katkestas kehaorgani tegevust“, sest keeleliselt oleks võinud öelda ka, et „katkestas kehaorgani tegevuse“, mis haaraks organi kõigekülgse tegevuse. Arvata võib, et seadusandja on tahtnud tegevuse katkestamist võtta kitsamalt, nimelt osa kehaorgani tegevusest; näiteks lihaste vigastus kätel võib haarata nii painutajaid kui ka sirutajaid lihaseid; mõlemat liiki lihaste vigastamisel saame tegevuse katkestamise. On aga vigastatud näiteks üksnes painutajad või osa

neist, siis saab vigastatu veel sõrmi sirutada, ja siis on tervisriike katkestanud kehaorgani tegevust.

Seaduse mõiste järgi tuleb esiteks raske kehavigastuse alla viia 1) jäädav vigastus, mis katkestab kehaorgani tegevust osaliselt, näiteks käe, jala osaline halvatus, 2) ajutine vigastus, mis samuti katkestab osaliselt kehaorgani tegevust. Raskete vigastuste liiki kuuluvad ka kõik need vigastused, mis seotud organi kui niisuguse osalise kaotusega või organi talitluse osalise hävitamisega, näiteks varvaste ja sõrmede kaotus. Siis kuuluksid siia toruluude murrud, mis on seotud talitluse katkestamisega: tervete hammaste väljalöömine, suuremate liigeste kontusioonid ja distorsioonid, mis on seotud verevalumiga liigese õõnde, ühes liigesekoti-paelte rebenemisega.

Nagu ülal mainitud, ei piira seadus tegevuse katkestamise vältust raske vigastuse määramisel; Prantsusmaa, Saksamaa ja Austria praksis ja seadus võtsid kutsetegevuse katkestamise piiriks 20 ööd-päeva. Arsti seisukohalt ongi õigem, et vigastuse astme määramisel kutsetegevuse katkestamine ei ole seotud kindla ajaga; see annab kohtule ja arstile vajaliku vabaduse oma teadmiste rakendamisel.

Raske kehavigastuse liiki loetakse kõik kehaõõnde tungivad vigastused, nii näiteks kõhu-, rinna-, kolba-, põieõõnde, südamepauna jne. tungivad vigastused, kuid siseorganeid vigastamata. Ka kuulmekelme rebenemine tuleb lugeda raskete vigastuste liiki, kui sellega on seotud kuulmise vähene mine; kui aga seejuures kuulmekelmesse veel jääb avaus, mille kaudu keskkõrva pääsevad mädapisikud, suplemisel vesi, siis tuleb vigastust lugeda vähemalt raskeks, sest see isegi ohustab inimese elu, olgugi kaudselt (hiljutine Tartu ringkonnakohtu seisukoht). Raskete liiki kuuluvad ka suuremad lihaste ja kõõluste rebenemised, silmamuna pigistused, ninaluu murrud, kui need ei moonuta nägu (muidu üliraske), kuid takistab hingamist, kägistamine kuni teadvusetuseni jne.

Mõningate siseelundite tähtsusetuid vigastusi, mis ei anna suuremaid verekaotusi, võiks lugeda kergete vigastuste hulka, kui nad ei tekita talitluse katkemist, näiteks mõningad emaka, pärasoole jne. rebendid. Raskete vigastuste liiki kuuluvad tüsistusteta kolbamurrud, aju ja seljaaju põrutused, närvide läbilõikamine, kui sellele ei järgne organi halvatus; suurte veresoonte läbilõikamine, kui ei järgne organi halvatus; talit-

luse kaotusega seotud üksikute lihaste või kõõluste vigastused jne.

Raske kehavigastuse alla ei tule viia vigastust raskeks tegevaid asjaolusid. Nii näiteks ei või vigastust raskeks teha teisene haava nakatus, ootamatu halb haava tervistumine, kelloid armis jne., sest need asjaolud viivad vigastuse kergete vigastuste raskendavate tegurite piirkonda.

Suuri raskusi tekitab KrS-s „organi“ mõiste, mis on väga ebamäärane. Mis on organ? Sellele on isegi arstiteaduse seisukohalt raske anda kindlat ja lõplikku kostust. Elusolend on ehitatud elusaist rakest. Hulkrakse olendi rakud ei saa teostada kõiki elusale olendile vajalikke ülesandeid, mistõttu tööjaotuse otstarbel diferentsuvad rakud eri ülesandeiks. Teatavas kindlas suunas eristunud rakud koonduvad ja moodustavad koe teatava ülesande täitmiseks. Koed on: kate-, tugi-, lihas- ja ergukude. Kude on seega algupäralt ühe ja sama liigi rakkude kompleks; iga koeliigi rakud mitmekesistuvad asukoha ja eriülesande kohaselt.

Hulkrakse olendi mitmekesised koed ühinevad teatavate ülesannete või talitluse täitmiseks, ja seda ühendit nimetatakse organiks; kuid organ võib moodustuda ka ühest ja samast koest (karikrakk — ühe koe üksik rakk; küüs — ühe koe paljude rakkude ühend; nääre — koosneb mitut liiki koest; edasi lihas, silm, aju, nahk, maks jne.).

Organ kui hulkrakse olendi kehaosa koosneb ühest või mitut liiki koest, evides kindla kuju juures kindlat talitlust.

Kõrgema talitluse täitmiseks ühinevad organid ja moodustavad aparadi ehk elundkonna (organisüsteemi). Näiteks seedesüsteem (hambad, keel, neelutoru, magu jne.), nägemiselund (silm, nägemiserk, silmalihased, laud jne.), tugiüsteem (kondid, jäsemed jne.).

Ja lõpuks koosneb kogu hulkrakne olend paljudest organist ja organisüsteemest ehk elundeist ja elundkonnist, mis moodustavad jagatamatu terviku.

Eelmisest nähtub, et organite arv inimesekehas võib olla väga suur. Sellele organite suurele arvule ei saa rajada vigastuste süsteemi, ja see ei ole ka vajalik. Üksikute organite tähtsus inimesekehas on väga mitmekesine. Seaduse ülesanne on inimesekeha puutumatus garanteerides loendada vaid tähtsamaid elundeid ja elundkondi. Kuid seegi on äärmiselt raske; näiteks saksa praksis ei loe neeru organiks;

neer on aga kahtluseta anatoomiliselt organ, olgugi kaksikorgan.

Peab otseselt ütleva, et organi mõiste jätmine KrS-sse on atavism; uusimad nuhtlusseadused ei maini enam seaduses organit; meie KrS-s on ta vaid õnnetu pärand UNS-st. KrS liigitab vigastused raskuse järgi kolme, resp. nelja liiki, selles liigituses ei ole vajadust organit üldse nimetada. Kas eluohustav vigastus asetseb koes, elundis või elundkonnas, on arsti seisukohalt täiesti ükskõik, seda rohkem aga juristi seisukohalt. Kuid see ei takista mõnele kehaosale andmast erilist kaitset, nagu see ongi aset leidnud KrS § 431.

Raske vigastuse §-s 432 on organi nimetus ülearune, segadusi ja asjatuid raskusi tekitab. Kui arvata, nagu tuleks § 432 mainitud organi all mõista § 431 loendatud organeid, siis ei ole see mitte küllaldaselt põhjendatud, ja sellise arvamuse aktseptimine on vaid uute raskuste aluseks. § 431 on loendatud osa eriti tähtsaid elundeid NS eeskujul, jättes mainimata mõne eluliselt olulisema organi, näiteks südame vigastuse ja palju teisi. § 432 mainitud organi all tuleb mõista organit arstiteaduslik-bioloogilises mõttes. Seega haarab § 432 kogu inimkeha, ja arsti ning kohtuniku ülesandeks jääb määrata, kas vastava elundi vigastus on raske, silmas pidades selles §-s loendatud raske vigastuse tunnuseid, elundi tähtsust organismile jne. Raske vigastusena tuleb võtta organi kaotust, mis tõkestab organismi reeglipärasest talitlust. Samal alusel tuleb eraldada raske kehavigastus kergest jne.

Kerge te vigastuste liiki kuuluvad § 433 alusel kõik muud tervisrikked peale §§ 431 ja 432 loendatute. Kerge vigastus juriidilises mõttes kattub peaaegu arstliku kerge vigastuse mõistega. Siia liiki kuuluksid nii siis kõik vigastused, mis ei ole seotud kehaorgani kui niisuguse tegevuse katkestamisega või olgu siis lühikeseks ajaks. Austria ja Saksa autoriteedid rõhutavad kergete vigastuste juures silmaga nähtavate vigastuste tekitamist, mis on üldiselt õige, kuid mitte iga kord. Isegi kumminuiaga pekmine — mõningate ettevaatusabinõude juures — ei jäta alati järele nähtavaid vigastusi, nagu üldse mitut liiki piinamised, — kuid ometi tuleb neid võtta mõnikord kui raskeid.

Kergete vigastuste hulka tuleks lugeda lühikeste luude murrud, mis ei ole seotud organi (näiteks käe) talitluse katkestamisega, nagu näiteks sõrmeliigendi murd; nahahaavad,

kriimustused, pigistused, verevalumid, liikumist mittetakistavad liigeste vigastused, liigeste pörutused, muljumised ja vits-tega peksmine, ka kuulmekelme vigastus, mis lõpeb kiire ennistumisega.

Ka lühiajaline töövõimetus või lühiajaline talitluse katkestus ei räägi kerge vigastuse vastu. Kergete vigastuste alla võib viia ka kergetid tervisrikked: halb endatunne, valud, palavik, psüühiline šokk, üldse ka mööduv kehaline valu ja heaolu rikkumine, kuivõrra need teiste asjaolude tõttu (kavatus tekitada rasket vigastust, juhuslikult vigastuse ulatust vähendavate asjaolude olemasolu jne.) ei kuulu raskete või üliraskete liiki.

Kerge vigastuse liiki kuuluvad ka niisugused tervisehäired, nagu vastiku aine suhu viimine, mis põhjustab oksendust ja rikub üldist heaolutunnet. Vaimsed mõjustused põhjustavad hirmu, kartust, vastikust, mis võivad kujuneda vaimuhäireks, resp. üliraskeks tervisrikkeks. Ekspertidil tuleb kindlaks teha, kas tervisrikked on otseselt või kaudselt põhjustatud süüteost.

Arstid teavad, et absoluutselt võttes ei ole iseendast kergetid vigastusi, iga isegi tühiseim vigastus võib osutuda üliraskeks või surmavaks. Seda tõika on arvestanud seadusandlus, ja § 433 teine osa näeb ette kerge vigastuse muutumise üliraskeks või isegi surmavaks: „Kui selle tagajärjeks oli üliraske kehavigastus või surm..., siis karistatakse süüdlast vanglaga mitte üle 3 aasta. Katse on karistatav.“

Millal muutub kerge vigastus üliraskeks või surmavaks? See on näiteks haava nakatamise korral. Siin aga ei ole mitte mõeldud vigastuse tekitamisega seotud *sepsis*'e või *erysipelas*'e sisseviimist haavasse, vaid hilisemaid tüsitusi. Vigastuse ravimisel võib tekkida raske tüsitus. Nii võib haava sattuda nakatis, või alul tekkinud verehüüve laguneb ja väikestest haavast tekib surmav verejooks, haava kinnikasvamisel tekivad mitut liiki tüsitused jne.

Kuid millega ei saa leppida § 433 teises osas, on see, et „kui kerge vigastus saadeti korda teadvalt raskejalgse naisisiku kallal ja selle tagajärjeks oli enneaegne sünnitamine ja ihuvilja surm, siis karistatakse süüdlast vanglaga mitte üle 3 a. Katse on karistatav.“ Sellise vigastuse hinnang mitte raskena (vangla mitte üle 6 a.) või üliraskena (sunnitöö mitte üle 8 a.) on seletatav selle mentaliteediga, kus KrS nägi esi-

algu ette mitteeuroopaliku abordivabaduse, mida ei tunne isegi kommunistlik Venemaa ja mis õnneks tühistati Riigivanema dekreediga. On imestamisväärne, et isegi raseda naisisiku kallal teadvalt kordasaadetud vigastust, mille tagajärjeks on abort või ihuvilja surm, ei kvalifitseerita kui ülirasket või rasket vigastust. Seadusandja ei ole mõelnud järele, et esiteks ohustatakse ema elu ning tervis ja teiseks surmatakse ihuvili, s. o. laps.

Neljanda liigi kehapuutumatus vastu sihitud süütegusid (§ 438) moodustab tahtlik löömine või muu vägivallategu, mis rikub keha puutumatus. Üldtunnustatud mõiste järgi mõistetakse löömise all sellist kehavigastust, mis ei jäta järele objektiivseid väliseid tunnuseid ega muutusi, peale näit. kiirestimõõduva nahapunetise, turse, kuplade ja valutunde, ega tekita talitlushäireid. Siia kuuluksid näit. jäljeta lõppenud hoop põsele ehk „kõrvakiil“, lükkamine, lohistamine jne.

Selle vigastusliigi eristamine kergest vigastusest valmistab sageli suuri raskusi. Peab mõnna, et KrS sanktsioonide süsteemi juures, kus kinnitatud on vaid ülemäär, on arstiteaduse seisukohalt vaadates § 438 ülearune, s. o. väga hästi võiks läbi saada kerge vigastuse § 433-ga.

Õigusteadlaste poolt on rõhutatud kehavigastuste, eriti tahtliku löömise või muu vägivalla arutlemisel füüsilist kannatust⁸ kui mingit eritunnust tahtliku löömise ja muu vägivalla piiritlemisel. Füüsiline kannatus, kehavigastus jne. on arstiteaduslikud mõisted ja nende määritelu on arstiteaduse ülesanne, millest ka õigusteadlased peavad tegema järeldusi. Mõiste ebaselguse vältimiseks meenutame, et „füüsiline“ vastab eestikeelsele sõnale „kehaline“; inimese suhtes on see anatoomilis-arstiteaduslik mõiste. Kannatus seejuures on oluliselt ebamäärane ja rohkem psühholoogiline kui arstiteaduslik mõiste. Kannatuse all arst mõistab kehalist valu, ebamugavust, kehalist surutud ja rõhutatud halba endatunnet, mis vaeyab inimest kehaliselt, kuid ka hingeliselt. Iga kehaline kannatus tekitab ühtlasi ka hingelist kannatust. Iga karistatav vigastus või vägivallategu tekitab hingelist kannatust. Iga kehaliselt tekitatud kannatus tähendab, et inimesele tekitat

⁸ Vt. H. Kristal: Kehavigastuse mõiste ja liigid. Õigus 1935, nr. 7 ja 8.

takse nii kehaliselt kui ka vaimselt haiget, s.o. vigastatakse inimest.

Iga vigastuse või kehalise kannatuse tekitamine tähendab inimese keha puutumatus rikkumist. Nagu vigastusega kaasuvad haigusnähud on keha reaktsioon vigastusele, nii on iga, isegi pisem tekitatud kehaline kannatus keha reaktsioon välisele vägivallale; isegi üsna kergele vägivallale reageerib keha punetisega, pundumisega, kuplodega jne., ja peaaegu alati leiame nahamarrastusi, mis moodustavad anatoomiliste muutuste kompleksi, olgugi kiiresti ja tagajärjeta kaduvad.

Kerge kehavigastuse määritlemisel on sageli üliraske eristada seda § 438 ette nähtud tahtlikust löömisest ja muust vägivallast, mis rikkus kehapuutumatus. Arsti seisukohast lähtudes on raske tahtliku löömise ja muu vägivalla eritunnusena võtta kehalist kannatust; kui aga võtta, siis ainult nii, et kehaline kannatus on üliraske — üliraske vigastuse juures, raske — raske vigastuse, kerge — kerge vigastuse korral ja üsna tühine tahtliku löömise ja muu vägivalla puhul, mil on olulisem hingeline piin või kannatus kui solvatud endatunne, alandamine nii enda kui ka teiste silmis jne.

Arstiteaduse seisukohalt iga vigastus või tahtlik löömine on seotud kehapuutumatus rikkumisega; kehapuutumatus rikkumine on algmõiste ja tähendab ükskõik millise vahendiga inimese kui anatoomilise tervikluse rikkumist või füsioloogilise talitluse häirimist.

Keha puudutamine võib olla tahtlik löömine või muu vägivald, mis rikub kehapuutumatus, või kerge, raske ja üliraske vigastus. Vahe nelja üksiku liigi vahel oleneb kehale puudutamisest tehtud anatoomilise tervikluse rikkest või füsioloogilise talitluse kahjust — nii kvantitatiivselt kui kvalitatiivselt, kui ka elundi ja füsioloogilise talitluse tähtsusest organismile kui tervikule (silm, kõrv, ajuhaigus jne.) ja inimesele kui ühiskonnaliikmele (nägu inetuks tegev rike). Nende nelja vigastusliigi eristamisel arst ei pruugi anduda astmestiku juriidilisele piiritlemisele, vaid peab objektiivselt püsima kehas ja vaimus tekitatud ning leiduvate muutuste, s.o. vigastuse kirjeldamise ja arstliku hindamise juures. Vigastuse või tekitatud anatoomilise tervikluse ja füsioloogilise talitluse häire astme või liigi määritlus kui mitte-arstiteaduslik toiming õieti ei olegi arsti ülesanne, ja arst võib

sellest loobuda, jättes selle kohtuniku hooleks. Kui seda aga arstilt siiski nõutakse, siis arst peab jääma arstiteaduslike uurimisviiside, vahendite ja mõistete juurde, mida olen püüdnud teostada ka käesolevas artiklis; kehavigastuste liigitus ehk astmestik kui arstiteaduslik probleemistik peab rajatama arstiteaduse kogemustele kehavigastustest.

Ka peab ütleva, et KrS ei tunne füüsilise kannatuse mõistet kui tahtlikku lõõmist või muud vägivalda kehavigastusest eristavat tunnust, mistõttu arst seda selleks otstarbeks kasutada ei või, kuid arst teab, et kehaline kannatus on paratamatult seotud nii vigastuse kui ka tahtliku lõõmisega; kehalise kannatuse kvantum ja kvaliteet on oluline iga vigastusastme piiritlemisel.

Tegelikus kohtuarsti-praksises on sageli väga raske võtta seisukohta, kas vigastus on üliraske või raske, raske või kerge, kui nende piirid seaduses pole määratud arstiteaduslikult. Selliseil juhtumel teeb arst hästi, kui ta põhjalikult kirjeldab olukorda protokollis kõikide konsekventsidega inimese elu ja tervise suhtes, kuid juriidilise astme rakendamise jätab kohtuniku hooleks, kaasa arvamata juhtumid, kus liigi arstiteaduslik ja juriidiline liigitus ühtivad.

Kohtuarsti seisukohalt on tähtis teada, et KrS kehavigastuste liigitamisel ei arvesta üheski §-s elukutsetegevust, ei seo kutsetegevuse katkestamise vältust vigastuse liigiga. Sellega on meie seadusandlus nagu katkestanud sidemed Code Napoléon'iga, mis oli Austria ja Saksa seadusandlusele aluseks kutsetegevuse katkestamise vältuse või kutsetegevuse kõlbmatuse mõiste sissetoomisel nuhtlusseadusse. Ei saa aga eitada, et vigastuse raskus ei ole seoses elukutse tegevuse katkestamise vältusega; kuid KrS ei keela ka seda, vaid see on jäetud õigustatult arsti ja kohtuniku asjaks kui vigastuse raskuse teise järgu tähtsusega tunnus.

Selle kõrval on eriti arstile hästi teada, et üks ja sama vigastus erineval elukutsel on oluliselt erinevate tagajärgedega. Parema käe mõne sõrme kaotus saapapuhastajale on väga väikese tähtsusega, kuid vasaku käe mõne sõrme kaotus on viiuldajale saatusliku tagajärjega. Seadus aga peab arvestama elunõudeid, ja seetõttu ei saa ka KrS jätta arvestamata vigastusliigi määramisel esiteks kutsetegevuse mõju üldse ja teiseks elundi tähtsust vastavas elukutses. Kahjuks arvesta-

takse seda asjaolu väga vähe isegi töövõime kaotuse korral pensioni määramisel.

Peale mainitud kehavigastuste astmete tunneb KrS veel teisi kehavigastusi ja tervise vastu suunatud süütegusid, milledest arsti seisukohalt on olulisemad järgmised.

§ 435 kvalifitseerib kehavigastuse tekitamist viisil, mis eriti piinav kahjusaaajale. Piinava vigastuse tekitamise all tuleb mõista esijoones inimese asetamist olukorda, kus puuduvad või on oluliselt vähendatud elule vajalikud tingimused, nagu vesi, uni, söök, õhk jt. Ka vigastuste tekitamine võib olla eriti piinav: tulise rauaga põletamine, soolatud vitstega peksmine, hernestele põlvili panemine, korduvalt peksmine või väikeste vigastuste valmistamine, külma veega sage ülevalamine, külma kätte jätmine jne. Piinava vigastuse tekitamise sihiks on valmistada kahjusaaajale palju kehalist, kuid ka hingelist valu. Siin esineb sageli peaaegu puhtal kujul kehaline kannatus.

Sugukõlvatud teod. Neitsinaha vigastus KrS-s on mainitud sugukõlvatute tegude peatükis, seoses kiimalise teoga; § 478 III l. määrab kiimalise teo korral, kuid suguühteta tehtud neitsirikke eest alla 16-a. tütarlapsel karistuseks vangla mitte üle 6 a. Seaduses on tarvitatud sõna „neitsirikke“, mis aga ei ole identne „neitsinaharikke“ mõistega. Neitsirikke on esmakordne suguühe seni suguühtimata naiseaga, kuid see neitsirikke ei tähenda iga kord neitsinahariket. Neitsinahk võib isegi korduvate suguühete korral jääda terveks, ja neitsinaha suhtes on naine neitsilik, see võib aga rebeneda suguorganite teiste dimensioonisuhete või sünnituse puhul. Kokkukõlas UNS § 515 ja Tagantsevi seletusega on KrS § 478 p. 3 tegemist vägivaldliga seotud neitsinahavigastusega kiimalisel teel suguühteta. Nii et § 478 p. 3 all tuleb mõelda siiski neitsinaha riket.

Mis puutub aga täiskasvanud naise neitsinaha vigastamise vägistamisel suguüheteaga, siis ei ole seda kuski seaduses mainitud, olgugi et mõnel pool kaldutakse seda välja lugema KrS §-st 485; kuid viimases on juttu ainuüksi vägistamisest, mis ei pruugi olla seotud neitsilikkusega, resp. neitsirikkega, resp. neitsinaharikkega. Näib, et seadusandja ei ole tahtnud täiskasvanud naise neitsinahale anda erilist kaitset seoses vägistamisega. Kui KrS mõtte järgi tuleb oletada, et vägivaldsel suguühitel tekitatud vigastused, nii sugu-

organeis kui ka mujal, kuuluvad kehavigastuste peatüki alla, siis oleks võimalik viia neitsinaha vigastust ka sinnasamasse. On teada juhud, kus suguti dimensioonist oleneb neitsinaha rebenemine, mis levib emakatupele ja edasi — kujutades seega raske või üliraske kehavigastuse. Kuid sellisel juhul võib neitsinaha vigastust võtta ka kerge vigastusena, mis ei ole õiglane.

Neitsinahal on naise suhtes siiski suur mõju, ja vägistamist neitsinaharikkega-rebendiga tuleb kvalifitseerida eraldi. Neitsinaha vigastamist ja vägistamist ei või võtta võrdsete süütegudena.

Abort. Seoses inimese keha vastu sihitud süütegudega tuleb käsitleda ka abordiküsimust KrS-s, millel on oma pikk ajalugu. 1929. a. Riigikogu poolt vastuvõetud KrS-s oli seadustatud enneahtamatul kujul abordivabadus kuni 3. raseduskuu lõpuni, mis üle kanti ka KrS MS-sse.

Kehtiv KrS § 193 määrab emale, kes süüdlane oma raseduse tahtlikus katkestamises, karistuseks aresti mitte üle 6 k. Selline sanktsioon jätab kohtule vabaduse karistuseks määrata mõne-ööpäevase kinniistumise, sedagi veel tingimisi.

Raseduse katkestajat karistab seadus vanglaga mitte üle 1 a., kui see aga oli temale äriajamiseks, siis vanglaga mitte üle 6 a.; nõusolekuta raseduse katkestamine toob endaga kaasa sunnitöö mitte üle 8 a. Arstile ja ämmaemandale võib veel kohus peale selle ära keelata praktika 1—5 aastaks. Abort on raske, resp. üliraske kehavigastus, mis sageli lõpeb ema surmaga või sigivõimetusega või invaliidsusega. Karistus sellise kehavigastuse eest on määratud tõesti liiga väike; kuid seni tuleb arvata, et §§ 193 ja 194 kaitsevad vaid rasedust, resp. vist ka loodet, kuna abordiga emale tehtud kehavigastus peab viitama kehavigastamise peatükile (§ 431 jt.).

Omaette kehavigastuse delikti kujutab nakkushaiguste edasiandmine.

§ 209 karistab naisisikut, kes palgatud lapse imetajaks või hoidjaks ja süüdlane palkaja eest varjamises või vaikimises, et ta põeb enne või pärast palkamist saadud nakkushaigust, arestiga mitte üle 6 k. See on kõigiti õiglane põhimõte, kuid seadusandja tahtis kaitseda küll last, aga unustas lapse imetaja või hoidja kaitse, ega nõua, et temale teatataks lapse nakkushaigusest. Süüfilist, sarlakit või mõnd teist hai-

gust põdev laps võib nakatada amme, seega ka amme last. Kas on siis nende elu vähem tähtis kui haige lapse oma!? Mõlemad vajavad kaitset.

Nakkushaigusist suguhaiguste levitaja vastu on eriline karistus määrav § 210. Kes põdes teadvalt nakkavat suguhaigust ja süüdlane haiguse edasiandmises teisele isikule suguuhtel, karistatakse... Selle §-ga määratud karistus paneb lausa imestuma: inimene annab teisele süüfilise, mis hävitab nakatatu elu ja tervise, tema laste elu ja tervise, — ja selle üliraske kehavigastuse eest järgneb vaid arest mitte üle 6 k., arest, mida võib isegi määrata tingimisi, või rahatrahvi mitte üle 500 kr.! Tripper hävitab inimese sigivõime — ja karistus võib olla tingimisi 1 öö-päev aresti või 1 sent rahatrahvi! Inimene toimetab teadvalt raske kuriteo ja karistus on naeruväärne; selle vigastuse tekitamist ei saa võrrelda ka ettevaatamatu kehavigastuse tekitamist karistava §-ga, sest seal on tegemist teadmatute, tundmatute asjaoludega; siin määrab § ise, et inimene oli teadlik oma haiguses. Tuleb oletada, et nakatusega tekitatud kehavigastuse eest võib algatada süüdistust § 431 ja teiste korras, kuna § 210 karistab vaid nakkuse edasiandmist.

Teiste nakkushaiguste kohta ma ei leidnud KR-S isegi seda tühist karistust, millest tuleb järeldada, et nakkushaiguse teadlik edasiandmine ei ole karistatav süütegu, olgugi et see võib surmaga ohustada inimese elu; igatahes § 208 ei karista nakkuse edasiandmist, nagu seda teeb § 210 suguhaiguse suhtes.

Mis aga puutub kuriteo kavatsustesse, s. o. tah-tesse kahjustada, vigastada kedagi temale nakkushaiguse edasiandmise teel, siis tuleb asuda seisukohale, nagu see on omaks võetud mürgistuse suhtes, millega tekitatud kehavigastust enam ei mainita eraldi teisist vahendeist tekitatud kehavigastusest. Kas on karistatav kehavigastus tekitatud tuli- või terariistaga, mürgiga, bakteritega või nakkushaigusega, see on ükspuha — süütegu jääb süüteoks, ja karistus peaks olema alati võrdne, vigastuse tekitamise riist ja vahend ei ole tähtis, tähtis on vaid vigastus ise ja vigastaja tahe — kavatsused⁴.

⁴ Teiste vigastuste käsitlemisest tuli loobuda ruumipuudusel.

Abikaasade varavahekord Tsiviilseadustiku 1935. a. eelnõu järgi.

Hugo Vihalem.

(Järg.)

III. Lepingulistest süsteemidest üldse.

Balti Eraseadusele heidetakse täie õigusega ette tema partikularismi. Kehtiva tsiviilseadustiku (perekonnaõiguse) normid ei ole ühtlased kogu vabariigi kohta. Kuid Balti Eraseadus annab võimaluse abikaasadele legaalselt süsteemi igal ajal muuta ja korraldada omi varalisi vahekordi nii, nagu see neile meeldib, ainult et sellega ei riivataks kolmandate isikute õigustatud huve. Seda võimalust on ka ohtralt kasustatud, kuid niipalju kui minule teada, on ilma erandita kõik seni sõlmitud abielulepingud suunatud täieliku varalahususe kehtimapanekule.

Eelnõu näeb legaalse süsteemina ette varasoetust. Abielulepingute tegemine on selles mõttes piiratud, et abikaasad ei saa korraldada omi varavahekordi enam täiesti vabalt; abielulepinguga võib panna kehtima ainult ühte eelnõus ettenähtud süsteemidest: kas varaühendust, varaühisust või varalahusust. Kui kõik need süsteemid leiaksid tarvitamist, kujuneks olukord niisama kirjuks kui ta praegu on, selle vahega ainult, et territoriaalse erinevuse asemel tuleks personaalne erinevus. Ja see on kolmandate isikute seisukohalt veel halvem.

Arvestades seniseid kogemusi võib aga ehk loota, et lepingulistest süsteemidest leiab kasutamist ainult varalahusus, kuna varaühendus ja varaühisus jäävad vist küll ainult paberile. Kui see aga nii on, kas maksab siis üldse koormata seadustikku ülearuste peatükkidega? Pealegi tundub, et ka lepinguliste süsteemide juures on ohtralt võimalusi arusamatusteks. Peatume iga süsteemi juures üksikult.

IV. Varaühendus.

Mis puutub sellesse süsteemi kuuluvatesse üksikutesse varaliikidesse, siis on juba eespool tähelepanu juhitud sellele, et:

1) naise erivara ulatus on võrreldes varasoetuse süsteemiga ühest küljest kitsam (puudub abiellu toodud vara),

teisest küljest laiem (erivara hulka kuuluvad ka naise tulud iseseisvast tegevusest kutse ja äri alal);

2) mehe erivarast ei kõnele varaühenduse kohta käiv osa eelnõust midagi, millest peab § 315 lg. 2 põhjal järeldama, et mehel erivara ei ole, ja et kõik see, mis varasoetuse juures moodustab mehe erivara, kuulub varaühenduse juures ühisvara hulka, millest, nagu tähendatud, algusest peale kuulub pool naisele;

3) mehe abiellutoodud vara kuulub küll abieluvara hulka, kuid mehe käsustusõigus oma abiellu toodud vara kohta on suurem kui teiste abieluvara koosseisu kuuluvate varagruppide (ühisvara ja naise abiellu toodud vara) kohta.

Varaühenduse lõppemisel eraldatakse abieluvarast kõigepealt naise abiellu toodud vara ja siis mehe abiellu toodud vara, kuna ülejääk jaotatakse lastega abielu korral pooleks, lasteta abielu puhul saab aga ülejäägist naine ühe kolmandiku, mees kaks kolmandikku.

Et selgusele jõuda selles, kuivõrra see jaotus õiglane on, vaatame, millest koosneb see võimalik ülejääk.

Eelnõust selgub, et sellesse ülejääki kuuluvad:

- a) tulud mehe abiellu toodud varast,
- b) kõik, mis mees soetanud oma kutse- või äritegevusega;
- c) kogu vara, mis varasoetuse juures moodustab mehe erivara;
- d) tulud naise abiellu toodud varast.

On ilmsesti selge, et mehe saavutisi on siin hoopis rohkem kui naise omi, eriti siis kui „d“ on tähtsusetu võrreldes „a + b + c“-ga.

Milleks peab nüüd mees varaühenduse lõppemise korral osast oma varandusest ilma jääma, eriti veel lastega abielu puhul?

Veel üks teine küsimus äratab tähelepanu. Eelnõus on ette nähtud, milline varandus vastutab naise võlgade eest. Siin on isegi võlad jaotatud kahte kategooriasse. Esimest liiki võlgade eest naine vastutab eeskätt oma erivaraga ja selle järel oma abiellu toodud varaga, teist liiki võlgade eest üksnes oma erivaraga. Siit järgneb, et ühisvara naise võlgade eest ei vastuta (erand on ainult § 324 p. 3). Mehe vastutuse kohta käiv paragraaf määrab küll ära, missuguste võlgade eest ta vastutab, kuid millega ta vastutab, see on jäänud

lahtiseks. Kas siin vastutab ka ühisvara, ja kui see nii on, kas võidakse siis otsekohe realiseerima hakata ühisvara, või peaks ka mees teatavat liiki võlgade eest vastutama eeskätt oma abiellu toodud varaga (erivara tal ei ole) ja siis alles ühisvaraga.

Üldiselt näib olevat nii, et abieluvara (tähendab ka ühisvara ja naise abiellu toodud vara) valitseb ja kasustab mees; naine võtab osa abieluvara valitsemisest, kuivõrra ta võib meest oma tehingutega kohustada või meest esindada (§ 316). Ometi ütleb § 328 p. 4, et varaühenduse vahetõpord lõpeb „ühe abikaasa nõudel, kui teine abikaasa oludega põhjendamatult keeldub seaduses ettenähtud juhtudel nõusoleku andmisest korraldusteks naise abiellu toodud vara või ühisvara kohta“. Nii siis võivad sel põhjusel varaühenduse lõpetamist nõuda mõlemad abikaasad. Siit saab teha ainult ühe järelduse: ka naine võib, samuti kui mees, teha korraldusi niihästi oma abiellu toodud vara kui ka ühisvara kohta, kusjuures siis, kui need korraldused ületaksid korrapärase valitsemise, peab ta hankima mehe nõusoleku. Ei ole ju mõeldav, et naine võiks nõuda varaühenduse lõpetamist sel põhjusel, et tema ise ei anna oma nõusolekut mehele vastavate korralduste tegemiseks. Või peaks siin õieti sõnada „ühe abikaasa“ asemel olema „mehe“ ja „teise abikaasa“ asemel „naine“, kuid komisjon on igal juhul tahtnud ära hoida lauseid, kus jutt on õigustest, mis ainuüksi mehele kuuluvad. Ma arvan aga, et kui § 328 esimesed kolm punkti näevad ette juhuseid, kus varaühenduse lõpetamist võib nõuda ainult naine, siis ei ole vist küll palju, kui üks punkt annaks säärase õiguse ka mehele.

V. Varaühisus.

Nagu eespool tähendatud, moodustab kogu abikaasadele kuuluv varandus nende ühisvara, kuivõrra abielulepingus üksikud väärtused või nende liigid ei ole ühisvarast eraldatud abikaasade erivaraks. Ühisvara valitseb mees.

Ühisvara käsustab küll mees (§ 334), kuid § 336-ndas on jällegi jutt mõlemast abikaasast: „Kumbki abikaasa ei tohi teise nõusolekuta ühisvara hulka kuuluvaid mõlema abikaasa nimel olevaid kinnisvarasid... ja... võla- ning väärt-pabereid võõrandada...“ Kui ühisvara on mehe valitsemisel, siis peaks olema loomulik, et ka ainult tema saab võõranda-

mist teostada, olgugi et tal selleks naise nõusolek peaks olema.

Kui naine võib vabalt võõrandada oma nimel olevaid, kuid ühisvara hulka kuuluvaid kinnisvarasid ja võla- ning väärtvabereid, siis peaks ka mehele õiguse andma nõuda varaühisuse lõpetamist, kui naine oma tegevusega vähendab ühist vara, tahtes teha kahju mehele. Praegu kuulub see õigus ainult naisele mehe pahatahtliku tegevuse korral (§ 344 p. 2).

Mis puutub ühisvara jagamisse varaühisuse lõppemisel, siis tehakse siin vahet kahe juhu vahel: 1) kui varaühisus lõpeb ühe abikaasa surmaga ja 2) kui varaühisus lõpeb mõnel muul põhjusel.

1) Ühe abikaasa surma korral jagatakse ühisvara pooleks: ühe poole saab lesk, teise poole surnud abikaasa pärijad, „kusjuures üleelavale abikaasale jääb alale tema pärimisõigus“ (§ 345 lg. 1). Kas sellest peab järeldama, et ühe abikaasa surma korral varasoetuse või varaühenduse süsteemi puhul üleelaval abikaasal pärimisõigust ei ole (teiste süsteemide puhul säärane lisandus puudub!)?

2) Kui varaühisus lõpeb mitte ühe abikaasa surmaga, vaid mõnel muul põhjusel, saab „kumbki abikaasa tagasi, mis ta abiellu kaasa tõi, abiellu kestel soetatud osa ühisvarast aga jagatakse abikaasade vahel pooleks“. Sellest selgub, et abiellu toodud vara, mis seni (ei varaühisuse tekkimisel ega selle kestel) mingit rolli ei mänginud, ja mille kohta mingit erinevat režiimi ei kohaldata, — tuleb eriliigina esmakordselt arvesse alles varaühisuse lõppemisel. Ka näib siin abiellu toodud vara olevat kitsama ulatusega. Arvatavasti on mõeldud ainult vara, mis kuulus abikaasadele abiellu sõlmimise (varaühisuse tekkimise) ajal. Selleks, et varaühisuse lõppemisel oleks võimalik kindlaks teha, mis kumbki abikaasa abiellu kaasa tõi, peab see abiellulepingus eriti loendatud olema.

Ka torkab silma, et ühisvara jagamisel ei tehta vahet selle vahel, kas abiellu on lastega või lasteta.

VI. Varalahusus.

Varalahusus on õieti varasoetus selle vahega, et selle süsteemi lõppedes mingit varanduse jagamist ei teki. Ja kui juba eelnõus ettenähtud neljast süsteemist midagi valida,

siis kindlasti varalahusust. Ta on lihtne, ilma vastuoludeta, kõigile selge ja arusaadav. Igatahes on see süsteem kõige vastuvõetavam, lähtudes nendest seisukohtadest, mis omakš võetud abikaasade isiklikkude õiguste ja kohustuste korraldamisel.

VII. Lõppjärelused.

Tsiviilseadustiku 1935. a. eelnõu osad, mis erinevad 1926. a. eelkavast, on vastavalt muudetud kõik pärast seda, kui perekonnaõiguse reformi vastu hakkasid huvi tundma meie naisorganisatsioonid. Võrrelduna BES-ga on naiste õigusi abielus märgatavalt suurendatud, ja nimelt peajoonetes järgmiselt:

1) naisel on kaasotsustamisõigus kõigis perekondliku kooselamise kohta käivais asjus, eriti ka perekondliku elukoha ja korteri määramises;

2) naisel on õigus abielu registreerimisel jätta omale alles senise perekonnanime, lisades sellele juurde mehe perekonnanime;

3) naisel on õigus meest tema äraolekul või haiguse korral esindada, kui viimasel puudub volinik või hooldaja;

4) naisel on senisest suuremal määral vabadus isikliku elukutse või äritegevuse teostamisel;

5) naisel on õigus elada mehest lahus, kui tema tervis, hea nimi või majanduslik edu on tõsises hädaohus;

6) naine säilitab abielludes kõik õigused oma vara peale ja võib sellega vabalt toimida (varasoetus, varalahusus).

Sellega oleks naise emantsipatsioon läbi viidud täielikult, ja kui eelnõus veel naiste suhtes kitsendusi on tehtud, siis on need vastastikused: samadele kitsendustele peab alistuma ka mees. Ainuke pahandust tekitav asjaolu on, et perekondliku kooselamise kohta käivais asjus on arvamuste lahkuminekul mehe otsus esialgselt (mitte lõplikult!) mõõtuandev.

Kui aga küsiksime, millise hinnaga see emantsipatsioon on saavutatud, siis näeme:

1) naine ei saa mehelt abielu lahutamise korral alimene nõuda, kuigi mees tunnistatakse süüdlaseks pooleks;

2) mehel on õigus kohtu korras piirata või hoopis ära võtta naiselt õigus kohustada ka meest oma tehingutega,

mis harilikult sõlmitakse perekondliku kooselamise igapäevseks majapidamiseks;

3) naine peab oma varaga ning tegevusega kodus ja väljaspool oma võimeid mõõda kaasa aitama abielulise kooselamise ülalpidamise soetamisel, mitte üksnes enese ja oma laste, vaid ka mehe tarviduste rahuldamiseks — ja seda samal alusel kui meeski;

4) naise pärimisõigus on osalt kitsendatud: kuna seni lastega abielu korral ta säilitas kogu oma isikliku varanduse ja sai peale selle veel kogu mehe pärandi kohta eluaegse kasustamisõiguse, peab ta nüüd (eriti varasoetuse ja varaühisuse korral) osa omast varandusest ära andma ja ka ilma jääma oma mehe pärandi eluaegsest kasustamise õigusest. Ta pärib oma mehe pärandist ainult lapseosa, vähemalt aga $\frac{1}{4}$ osa tervest pärandist, alles konkureerimise korral mehe kaugemate sugulastega $\frac{1}{2}$ kuni terve pärandi.

Ei saa TS eelnõu komisjonile tõesti etteheiteid teha, et siin oleks ülekohtuselt talitatud. Need muudatused, võrreldes kehtiva olukorraga, on kõik tingitud sellest, et naine eelnõu järgi ei ole enam see naine, kelle suhtes kohaldati BES.

Kas ei oleks aga siiski enamuse huvides parem, kui esialgu jääksime uuendustega tagasihoidlikumaks, tõlgiksime BES eesti keelde, jättes välja need osad, mis juba kehtivuse kaotanud, kaotaksime territoriaalsed vahed ja teeksime siis edaspidi, sedamööda kuidas olukorrad ja arusaamised on stabiliseerunud, järk-järgulisi uuendusi novellide abil ja katsumsime sealjuures siis kontakti astuda ka teiste Balti riikidega? Üks paremus oleks sellel kindlasti: ühiselt jõude koondades leiaksime selle töö jaoks rohkem vabu jõude.

On selge, et meie tsiviilseadustiku eestindamine peab toimuma kõige kiiremas korras. See ülesanne seati esimesse järjekorda juba vabariigi algaastail, ja sellega viivitada veel nüüd, kus meie kasvav noorsugugi ei valda enam ei vene ega ka saksa keelt (esimene võõrkeel — inglise keel!), rääkimata laiematest hulkadest, oleks andeksandmatu kuritegu. Tsiviilseadustik, mis puudutab iga kodaniku igapäevast tegevust, peab kõigile olema kättesaadav, ja selle eestindamist viimasesse järjekorda jätta ei ole lubatav. Kui aga nüüd,

viieteistkümne aasta kestel, on selgunud, et kaugemaleulatuvate muudatuste tegemine tsiviilseadustiku eestindamise korras ei anna vastuvõetavaid tagajärgi, — siis on siin võimalik ainult üks väljapääsutee: nendest kaugemaleulatuvatest muudatustest esialgselt lihtsalt loobuda!

Aktsiaseltsi juhatuse õigusest välja anda kaotatud aktsia teisik.

J. Tjutrjumov.

Aktsiaettevõtete teotsemises on Eestis tõusetunud tõsisem juriidiline küsimus: kas omab kehtejõudu aktsiaseltsi juhatuse poolt välja antud kaotatud aktsia teisik, kui puudub kaotatud aktsia suhtes vastav kohtu jõutustamise määrus? Konkreetse juhtumina on küsimuse tõusetumist põhjustanud asjaolu, et aktsiaseltsi juhatus müüs tema poolt vanade aktsiate asemele välja antud uusi näitaktsiaid, lugedes sealjuures need aktsiad realiseerimatuks ja majandamatuks.

Juhatus eesmärgiks ei saa pidada seaduspäraseks, sest puudub igasugune seaduslik alus lugeda neid aktsiaid majandamatuks. Aktsiaseltsi põhikirjast (art. 13, märkus) nähtub, et kõik 1926. aastani väljaantud näitaktsiad on tunnistatud kehtetuks, kusjuures igal säärase aktsia omanikul on õigus nõuda nende aktsiate vahetamist uue ja kehtiva vastu. Sealjuures ei ole nende aktsiate ümbervahetamiseks antud ühtki tähtaega. Järelikult puudub ka aktsiaseltsi juhatusel alus teha nende aktsiate suhtes korraldusi kui majandamata aktsiate suhtes ja seda senikaua, kuni vastavat nimeta aktsiat võidakse uue vastu ümber vahetada. Seega iga säärase, ka kehtetuks tunnistatud aktsia pidajal on õigus nõuda vastava aktsia ümbervahetamist kehtiva aktsia vastu. Asjaolu, et aktsia pidaja on nimetu ja teatavatel juhtumitel ka aktsiaseltsi juhatusele teadmata, ei tühista veel aktsia pidaja õigust säärase aktsia ümbervahetamiseks. Seega puudub ka alus lugeda sääraseid aktsiaid majandamatuks, kuni püsib aktsia pidaja õigus vastavat aktsiat kehtiva vastu ümber vahetada.

Raskused aktsiate vahetamisel tõusetuvad, kui 1926. aastani väljaantud aktsiad on kaduma läinud või on jäänud

endistesse vene pankadesse, kuid kui säärase aktsiate pidajatel on endiste direktorite poolt antud tunnistused või muud dokumendid, mis tõendavad aktsiate kuulumist neile. Mõnes aktsiaseltsis on sääraselt kaotatud aktsiate omanikkude vastavaile teadaandeile aktsiaseltside juhatuste poolt välja antud kaotatud aktsiate teisikud kaotatud aktsiate kehtetuks tunnistamise kohtuliku määruseta. Sellest ongi tingitud küsimus: kuivõrra seaduspärased on aktsiaseltside juhatuste eelkirjeldatud sammud ja kas sääraselt välja antud näitaktsiate teisikud omavad kehtejõudu?

Näitväärtpaberite kaotamise suhtes sisaldab seadus¹ üldist sätet, mille järgi, kui see paber hävib või on kaotatud paberi pidaja poolt, viimane võib paluda kohut nõuda selle paberi esitamist teatavaks tähtajaks. Kui määratud tähtajaks keegi kaotatud paberit ei esita, siis võib selle senine pidaja nõuda, et kaotatud või hävinud väärtpaber tunnistataks kehtetuks ja asendataks uuega, kui selleks ei leidu mõningaid teisi takistusi. Säärase väärtpaberi esitamiseks kohtu kaudu tehtava kutse mõte sisaldub selles, et vaatamata akti kaotamisele ja kohustust tõendava dokumendi puudumisele hoiab kreditor alles siiski nõudeõiguse; teisest küljest loetakse näitpaberi omanik kreditoriks ainult sel juhtumil, kui ta on ühtlasi selle näitpaberi pidaja. Aktsiaseltside ja krediit-asutiste väärtpaberite või võlakohustuste hävinuks või kadumaläinuks tunnistamise suhtes jäävad aga jõusse nende asutiste põhikirjade erisätted².

Nimelise aktsia kaotamise puhul avaldab juhatuse vastava teate saamisel avaliku teadaande ja kui kuue kuu kestel ei avaldata kellegi poolt vaidlust, siis annab juhatuse välja (sama numbri all) kaotatud aktsia asemele teisiku. Vaidluse esitamise korral lahendatakse küsimus kohtu määrusega. Näitaktsiate suhtes on enamik aktsiaseltsi loobunud kaotatud aktsiate uuendamisest oma põhikirja alusel. Mõnede aktsiaseltside põhikirjade järgi toimub õiguste uuendamine kaotatud näitaktsiate suhtes tä ä v i t u s m e n e t l u s e korras, nagu seda tunneb ka välismaa seadusandlus³.

Kahtlemata ei sisalda aktsia teisiku väljaandmine min-

¹ BES art. 3128.

² TKS art. 2093.

³ Saksa Kaubandusseadus art. 228.

git riisikot aktsiaseltsile, eriti kui aktsia kadumaminekut teatav isik tõendab oma õigusi sellele dokumendile⁴.

Käsitatud juhtumil peab aktsiaseltsi põhikirja (§ 24) ja TKS art. 2093 põhjal järel dama, et kaotatud näitaktsia suhtes on õiguste jaluldamine näitaktsia teisiku väljaandmise teel võimalik ainult siis, kui on olemas vastav kohtu jõustunud määrus, millega tunnistatakse kehtetuks kaotatud näitaktsia, sealjuures on aktsiaseltsi juhatusel keelatud vastu võtta avaldusi näitaktsiate kadumamineku suhtes. Seda seisukohta kinnitab ka seadus, millega normitakse veneaegsete aktsiate jõutustamine⁵.

Pole kahtlust, et iga akt omab seaduslikku jõudu ainult siis, kui ta on tehtud selleks seatud korras ja selleks õigustatud isikute poolt neile antud pädevuse piirides⁶. On seepärast ka arusaadav, et näitaktsiate teisikud, mis antud välja aktsiaseltsi juhatuse poolt seadusliku aluseta, ei saa omada seaduslikku jõudu ja tuleb lugeda tühiseks.

Sääraste aktsiate teisikute suhtes võib tõusetuda veel küsimus, kas pidada neid tühiseiks sõna täpsas mõttes, s.o. aktideks, mis on tühised seaduse otsesel nõudel ja mille tühistamiseks ei ole vaja enam erilist kohtuotsust, või tuleb neid pidada suhteliselt tühisteks, vaieldavateks aktideks, s.o. aktideks, mis oma juriidilised järel dused kaotavad ainult vastava hagi korras või sellest huvitatud kolmanda isiku vastuväitel⁷. Eelõeldust peaks aga selguma, et aktsiaseltsi juhatuse poolt, temale mitte antud pädevuse piirides, väljatud näitaktsiate teisikud kuuluvad just aktide hulka, mis on tühised seaduse otsesel määramisel ja nende tühiseks tunnistamiseks ei ole vaja kohtu erilist otsust⁸.

Siinmainitud juriidiliste järel duste erinevus on üldiselt seletatav huvidega, mida arvestab seadus, kui ta normib aktide tühisust. On erineva tähtsusega, kas vastavad huvid on puhtakujulised eraisikulised huvid või on nad seotud ka

⁴ Lion-Caen et Renault, Manuel de droit commercial, 1906, lk. 148.

⁵ RT 1926, 33, nr. 58.

⁶ Vt. Tsiviilseaduse eelnõu art. 92.

⁷ Vt. *ex-Vene* Senati otsused 1909, 91 ja 118.

⁸ Vt. Bondi, Die Rechte der Actionäre, 1930, lk. 85. — Arch. Seufferts, 5/60, nr. 69, lk. 133. — Dernburg, I, lk. 348—350.

üldsuse huviga, üldise käibe huviga. Sellega on seletatav, et kui üldiselt akti vaieldavuse õigus, nagu iga teissugune õigus, võib iganeda, siis tühine akt ei oma juriidilist jõudu ühegi iganemisega: *quod ab initio vitiosum est, tractu temporis convalescere non potest*, s.o. tehingu absoluutne kehtetus ei saa aja kestel kujuneda kehtivaks⁹.

Eelöeldust selgub, et kuigi vallasvara suhtes võib omandiõiguse saada iganemise teel¹⁰, siis ehkki vallasvara hulka kuulub ka aktsia, mis dokumendina tõendab aktsionäri õigust osa võtta aktsiaseltsi tegevusest, on aktsia sellele vaatamata tühine, kui ta on väljatud selleks mittepädeva organi poolt kadumaläinud näitaksia teisikuna, ja sellise aktsia suhtes ei saa õigusi omandada ka iganemise teel¹¹. Seaduse¹² täpsa mõtte kohaselt, et valdamine muutuks igamise teel omandiõiguseks, on nõutav, et valdamine oleks rajatud juriidilisele alusele, mis võimaldaks omandiõiguse tekkimise¹³. Siinkäsiteldud teel saadud näitaksia teisiku suhtes puudub aga vastav juriidiline alus täielikult. Seega aktsiaseltsi juhatuse poolt selleks mitte seatud korras väljatud kadumaläinud näitaksia teisiku valdaja ei saa toetuda iganenud valduse alusele ja tõendada, et tema on aktsionäri õigusi omanud üle kümne aasta ja nagu oleks seega kehtetu akt muutunud kehtivaks, seda enam, et aktsionäri õiguste esemeks on nõudeõiguse teostamine temale kuuluva aktsia alusel. Täiesti õieti tähendab sel puhul Lutzau¹⁴, et mitte igat õigust, vaid ainult kindlalt määratud õigusi võidakse omandada iganemise alusel¹⁵. Vastavalt sellele ongi erinevalt käsiteldavad õiguste omandamine iganemise alusel kinnikõiguste suhtes ja õiguste suhtes, mis on rajatud hagi iganemisele, sest hagilise iganemise või aegumise esemeteks võivad olla koos teiste varaliste õigustega ka nõudeõigused¹⁶. Siinjuures mõistetakse hagilise iganemisega õiguste kaotamist pöörduda hagiga kohtu poole, kui vastavat õigust

⁹ Vt. 1. 29 D. de R. I. 50, 17.

¹⁰ BES art. 819.

¹¹ BES art. 821, 826. — Vt. *ex-Vene Senati otsus* 1893, 11.

¹² BES art. 829.

¹³ Vt. *ex-Vene Senati otsus* 1895, 126.

¹⁴ Teoses: Die Lehre von der Klagenverjährung nach Liv-, Est- und Kurländischen Recht. I.

¹⁵ Vt. ka Tjutrjumov, Vozmožno li priopretenije po davnosti prava nasledstvennago obrotšnago soderžanija? *z. Zakon i sud*, 1935, 6.

¹⁶ Vt. Lutzau, I, lk. 18.

pole hagi esitaja poolt kasustatud õigeaegselt, mistõttu iga nõue, mis ei ole esitatud selleks seatud korras ja määratud tähtajal, loetakse kustunuks¹⁷. Seega hagilise iganemise mõiste koosneb kahest osast, mis on vastastikku seotud kui põhjus ja järelalus: hagi mitteesitamisele selleks määratud tähtajal järgneb materiaalse järelalusena hagi esitamise õiguse lõppemine.

Käsitelles iganemise mõistet antud juhtumil näeme, et — ühest küljest — aktsionär, kes aktsiaseltsi juhatuse korraldusel sai kaotatud aktsia asemele selle teisiku, ei kanna mingit kohustust aktsiaseltsi suhtes, teisest küljest puuduvad ka aktsiaseltsil igasugused nõuded aktsionäri vastu sellele välja antud aktsiate teisikute suhtes. Seega ei saa ka aktsionär, kes oma õigused rajab temale aktsiaseltsi juhatuse poolt antud aktsia teisiku valdamisele, kaitseda oma õigusi iganemise alusel.

Järelikult peame asuma seisukohale, et näitaktsiate teisikud, mis on välja antud aktsiaseltsi juhatuse poolt kaotatud näitaktsiate asemele mitteseaduslikus korras, on tühised ja juriidiliselt kehtetud. Siinjuures ei muuda olukorda ka asjaolu, kui hiljemini säärased aktsiad jõustatakse kohtulikus korras, sest kehtivad on ainult sääraste kaotatud aktsiate asemele antud teisikud, mis on välja antud selleks seatud korras, s. o. kui on enne täidetud kaotatud näitaktsiate kehtetuks tunnistamiseks seatud seaduse normid.

Eelöelduga seoses tõusetub oluline juriidiline küsimus: millist juriidilist tähtsust omab sääraste tühise näitaktsia edasiandmine kolmandale heausulisele isikule? Nagu teada, võivad näitpaberid, nagu igasugune vallasvara, olla müügi ja üldse lepinguliste vahekorrad objektiks, kusjuures näitpaberi võõrandamiseks on küllaldane selle faktiline üleandmine. Edasi peab silmas pidama, et vallasasja valdusele omistatakse üldiselt omandiõiguse tiitelus, s. o. vallasasja valdaja tunnistatakse tsiviilkäibes omanikuks, kui vallasasja omandamine on toimunud heausulise isiku poolt. Samal ajal lubavad mõned seadused¹⁸, et vallasasja müüjaks võib olla ka mitteomanik, ehkki see seisukoht

¹⁷ BES art. 3618.

¹⁸ Vt. Saksa ja Šveitsi tsiviilseadustikud.

on vastukäiv rooma õigusest päritolevale põhimõttele: *nemo ad alterum plus juris transferre potest, quam ipse habet*, s. o. keegi ei saa teisele edasi anda rohkem õigusi, kui ta neid ise omab. Sellele vaatamata lubab ka BES vallasasja omandamist mitteomanikult¹⁹, nõutav on vaid, et vastav kolmas isik teotseks *bona fide*. BES vastavast normist on tehtud aga erandid, misjärgi säärase vallasasjade hulka ei kuulu kaotatud, omanikult vägivaldselt võetud ja kõik säärase asjad, mis nende omanikult on võetud vastu tema tahtmist ebaseaduslikul teel ja seda ka siis, kui mainitud asjade ostja toimib heausuliselt. Vastavalt eelöeldule ei saa siis ka seisukohale asuda, et kui näitpaber, mis oma olmalt tühine, satub kolmanda heausulise isiku kätte, muutuks seega kehtivaks. Säärase paberi suhtes võivad asjasthuvitatud isikud tuua vastuväiteid nii selle üldise kehtivuse kui ka sisu vastu, nagu näit., et tähendatud paberi koostamisel oli võlgnik alaealine, paber on koostatud ebaõigelt jne.²⁰ Sääraseid kohustuse alusetusest tekkivaid vastuväiteid võidakse esitada iga vastava paberi pidaja vastu — seega järelikult ka iga heausulise kolmanda isiku vastu. Peab seepärast väitma, et näitaksia teisik ei muutu seega veel kehtivaks, kui tema pidajaks on heausuline kolmas isik²¹.

Mis puutub hilisematesse seadustesse, mis reguleerivad endiste vene aktsiaseltside teotsemist Eestis, siis need seadused siinkäsiteldud küsimust otseselt ei puuduta. 1920. a. seadus määritleb ainult tingimused, kuidas endised vene aktsiaseltsid saavad oma teotsemist jätkata, andes kohalolevaile aktsionäridele õiguse kokku kutsuda aktsiaseltsi üldkoosolek, ametisse seada juhatus ja avada seltsi tegevus. Nendest üldkoosolekuist võisid osa võtta aktsionärid, kellel vastavad aktsiad olemas, kui ka aktsionärid, kes aktsiate neile kuulumist tõendasid vastavate dokumentidega. Kaotatud aktsiate tühiseks tunnistamisest ja nende asendamisest uutega seadus ei räägi. Nende aktsiaseltside juhtimine, kes ei kutsunud üldkoosolekut kokku selleks määratud tähtaja kestel, anti erilistele hooldajatele, millest vabanemine võimaldati ainult 1921. a. vastava seaduse alusel²². Kuid ka see seadus normis ainult

¹⁹ BES art. 923.

²⁰ Vt. Tsiviilseaduse eelnõu art. 2122. — BES art. 3125. — BGB art. 796.

²¹ Seufferts, *loc. cit.*: Trozdem muss nichtig bleiben, was nichtig ist.

²² RT 1921, 88/89, nr. 164

aktsionäride õigust osa võtta aktsiaseltsi üldkoosolekust, ei räägi aga midagi kaotatud aktsiate tühistamisest ja nende asendamisest uutega. Alles 1926. aastal²³ normitakse seadusandlikus korras kadumaläinud endiste vene väärtpaberite tühistamise küsimus, kusjuures jäädakse aga püsima endise²⁴, s. o. kohtuliku tühistamise korra juurde.

Vastavalt sellele tuleb ka ülalesitatud küsimusele vastata, et aktsiaseltsi juhatuse poolt väljatud näitaktsia teisik on juriidiliselt kehtetu, kui teisiku väljamine toimus kaotatud aktsia kehtetuks tunnistamiseta kohtu poolt.

Arutlusi.

Süütegude kordamine vastutust raskendava asjaoluna KrS järgi.

Br. Pärl.

I. Käsitelu piirid. — II. Süütegude samasus ja üksliiklikkus. — III. Ajaline vahekord.

I. Käsitelu piirid. Kriminaalseadustik¹ käsitleb süütegude kordamist vastutust raskendava asjaoluna Üldosa §§-des 61, 65, 67 ja 68 ning Eriosa §§-des 250 lg. 2, 251 lg. 2, 258 lg. 3, 274 lg. 2, 309 lg. 2, 315 lg. 2, 331 lg. 2, 347 lg. 2, 421 p. 5, 552 lg. 2, 553, 554, 555 lg. 2 p. 5, lg. 3 p. 3, 556 lg. 2 p. 5, 562, 563, 587 lg. 2. Neist § 61 käsitleb nn. koostamise, § 67 nn. liitmise sätteid ja § 65 vastutuse raskendamist eriti juhtumitel, mil süütegu on toime pandud kuritegevusega harjumise või selle tegevuse äriaajamiseks muutumise tõttu. Kuigi mainitud motiivil toime pandud süüteod eeldavad süütegude korduvust, käesoleva arutluse raamid on piiratud ainuüksi nende juhtumite käsitlemisega, milles kordumine esineb täiesti iseseisva, vastutust raskendava asjaoluna. Selles mõttes käesolevas arutluses on jäänud käsitlemata ka koostamise ja liitmise sätteid.

²³ Vt. *nota* 5.

²⁴ BES art. 3128.

¹ RT 1929 — 56, RT 1934 — 85, RT 1935 — 9, RT 1935 — 34, RT 1935 — 43, edaspidi lühendatult KrS.

Kordamist iseseisva vastutust raskendava asjaoluna käsitlevate §§-de vastastikusel võrdlemisel selgub, 1) et mitte iga süüteo kordamine KrS mõtte järgi võimaldab süüaluse vastutuse raskendamist, vaid ainult „sama või endise süüteoga üksliikliku teo kordamine“² ja 2) et mitte iga sama või endise süüteoga üksliikliku teo kordamine võimaldab vastutuse raskendamist, vaid peamiselt teatavas ajalisel vahekorras eelneva süüteo ja karistusega toime pandud sama või eelmise ükshiliku süüteo kordamine.

Sellega osutub vajalikeks süütegude samasuse ja ükshilikkuse ning selle ajalise vahekorra piiramine, milles süütegude kordamine tingib raskendavat vastutust.

II. Süütegude samasus ja ükshilikkus. Täpsalt mõeldult sama süütegu kõigi teda iseloomustavate tunnustega korrata ei saa, nagu iga ajaline sündmus eelneva suhtes on uus. Seepärast tuleb meil süütegude samasuse mõistet laiendada ja iga konkreetset süütegu mõõta tema üldsustatud vastega³ — Kriminaalseadusega. KrS koosneb teatavaist vormilistest osadest⁴. Nende osadega mõõdamegi süütegu, mille samasust või ükshilikkust tahame piirata. Samasuse ja ükshilikkuse eristamiseks — see osutub praktiliseks vajaduseks mõningate Eriosa §§-de käsitlemisel⁵ — tuleb meil esimese mõiste jaoks valida kõige väiksem KrS osa ja selle sama osaga mõõta kaht võrreldavat süütegu. Kui mõlemad süüteod mahuvad samasse kõige väiksemasse KrS ossa, siis tuleb süüteod pidada samaseiks.

² KrS § 68.

³ KrS § 1.

⁴ KrS terminoloogia kohaselt: osad, peatükid, paragrahvid, lõiked ja punktid. Peale nende esineb KrS-s ka osi, millel ametlik nimetus puudub, näiteks § 435.

⁵ KrS §§ 250 lg. 2, 251 lg. 2, 258 lg. 3, 274 lg. 2, 309 lg. 2, 315 lg. 2, 331 lg. 2, 347 lg. 2 ja 587 lg. 2. Neis tarvitatakse mõisteid „samasugune“, „sarnane“ ja „säärane“ näiliselt ühes ja samas tähenduses. Iseloomulik sellele „järjekindlusele“ on fakt, et KrS maksmapanemise seadusega muudetud KrS §§-des 315, 323 ja 347 ühenduses nende §§-de esimeste lõigete ümberkujustamisega on teistes lõigetes sõna „sarnane“ parandatud „sääraseks“, ilma et seda §§-des 274, 309 ja 331 oleks tehtud, seda rohkem, et KrS maksmapanemise seaduse seletuskirjas ei leidu motiive, mis võimaldaksid järeldada, et muutmata jäänud §§-dele oleks tahetud anda muudetutega võrreldes teine tähendus süütegude samasuse või ükshilikkuse mõistes.

Raskem on piiritada süütegude üksliiklikkuse mõistet. N. S. Tagantsev oma Uue nuhtlusseaduse kommentaaris⁶ § 67 juures p. 2 all nimetab üksliiklikuks neid süütegeid, mis kuuluvad ühte ja samasse lahtrisse⁷, ilma et ta seletaks, missugust seaduse osa tema lahtri all mõistab.

Andes üksliiklikkusele eraldamise mõttes laiema tähenduse, võrreldes süütegude samasuse mõistega, oleme sunnitud süütegude mõõtmisel valima KrS suurema osa, mis järgneb kõige väiksemale jaotusele, milleks teatavatel juhtumitel võib olla ka terve §. Selleks suuremaks osaks on KrS peatükk.

Kui vaatleme KrS 33. peatükki, mis kannab pealkirja „Kelmus“, siis esineb kelmus mõisteliselt selles nimetatuna tegelikult ainult §§-des 557, 558, 560, 561, 562 ja 563, kuna §§-des 559 ja 564 esinevaid süütegeid, sellele vaatamata, et nemad mahutatud kelmuse peatükki, kelmuseks seadusega ei nimetata. Sellest võib järeldada, et seadusandja, koondades süüteod ühenimelisse peatükki, mitte alati kõiki selles peatükis esinevaid süütegeid üksliiklikuks pole pidanud. Ja nimelt siis pole ta seda teinud, kui ta osa samas peatükis esinevaid süütegeid mõne liigimõistega on eraldanud teistest samas peatükis esinevaist süütegedest. Küsimus muutub lihtsamaks, kui seadus peatüki nimetuses teeb vahet mitme süüteoliigi vahel⁸, eeldusel, et see vahetegemine peatükis ka nähtavalt on teostatud. Ses mõttes osutub võimatuks eristada näiteks süütegeid ühiskondliku ja isikliku julgeoleku vastu. Teiselt poolt ei saa meie aga pidada lahkliiklikuks süütegeid, mille erinevust küll peatüki pealkirjas näidatakse, mis aga järjekindlalt koondatud ühte dispositiooni⁹. Nendele peatükkidele on iseloomulik, et pealkirjas liigimõisted on seotud „ja’ga“, vastavates dispositioonides aga „või’ga“.

Neid arutlusi arvesse võttes jõuame tulemusele, et üksliiklikuks KrS mõttes tuleb arvata need ühes ja samas KrS peatükis esinevad süüteod, mis üksteisega seotud ühise peatüki pealkirjas või üksiku süüteo dispositioonis väljendatud

⁶ P. N. Jacoby toimetusel välja antud Riias 1922.

⁷ „... otnositja k odnoi i toi že rubrike...“

⁸ Näiteks 23. peatükk: kehavigastamine ja vägivald isiku kallal.

⁹ 3. peatükk: süüteod omavalitsuse, vähemusrahvuse kultuuromavalitsuse ja kutseesinduskoja valimiste vastu; 37. peatükk: teenistusala sed süüteod riigi ja omavalitsuse teenistuses.

liigimõistega, kuivõrra niisugune süütegude dispositioonides esinev liigimõiste ei eralda neid samas peatükis esinevaist üksliiklikest.

KrS §§-des 553, 554, 555, 556, 562 ja 563 vargus, röövimine, väljapressimine ja kelmus moodustavad rühma süüteoliike, mille kordamine tingib raskendava vastutuse väljaspool KrS § 68 sätet. See asjaolu, et tähendatud §§ sisaldavad mõistete liidet, et see liide mõisteliselt on laiem kui igaüks selle osadest, näitab, et vargus, röövimine, väljapressimine ja kelmus isekeskis pole üksliiklikud süüteod KrS § 68 mõttes. Vastupidisele seisukohale asudes ja tunnistades need üksliiklikeks oleksime sunnitud teistegi süüteoliikide¹⁰ suhtes moodustama mõisteliselt niisama laiu rühmitisi, milleks meil aga puuduvad igasugused alused.

Ühenduses arutatava küsimusega tuleks märkida, et lõpuleviidud süütegu ja selle katse tuleb arvata kui mitte samaseks, siis vähemalt üksliiklikuks, nagu *ex-Vene* Senat oma tegeluses seda seisukohta järjekindlalt on kaitsenud^{11 12}.

III. Ajaline vahekord. KrS üldreeglina süütegude kordamisel ei nõua kindlat ajalist sidet korratavate süütegude vahel. Selle põhimõtte poolest erineb ta kehtivuse kaotanud Nuhtlusseadustikust ja Rahukohtu nuhtlusseadustikust, millest esimene § 132, teine § 14¹ üldreeglina nõudis kindlat ajalist vahekorda¹³ korratavate süütegude vahel. KrS § 68 sõnastusest ei nähtu ainult, et juhtumid, kus seaduses on ette nähtud erilised karistused süütegude kordamise eest, esinevad § 68 eranditena karistuse suurendamise aluste suhtes — see oleks endastmõistetav ilma vastava sõnastusetagi —, vaid ka endise karistuse ja uue süüteo ajalise vahekorra suhtes. Vastupidise vaatekoha omaksvõtmisel KrS § 68 kehtiv sõnastus ei saaks praegusel kujul püsida, vaid see tuleks ümber kujundada järgmiselt: „Saatis aga süüdimõistetud korda sama või endise süüteoga üksliikliku teo, siis tuleb uuesti määratavat karistust suurendada, välja arvatud juhud, kus

¹⁰ Kitsamas mõttes!

¹¹ Maksimovi (69/247), Sokolovi (69/419), Boronini (69/710), Ivanovi (69/79) ja Išakovi (75/194) asjades.

¹² Küsimus, kas süütegu ja selle katse on samased või üksliiklikud, pole praktiline, kuna Eriosas esinevad kordamiseks süütegude samasust nõudvad süüteod on üleastumised, mille katse pole karistatav.

¹³ Edaspidi — kordumistähtaeg.

seaduses on ette nähtud erilised karistused süütegude kordamise eest, § 65 seatud alustel, kui endise karistuse kandmise ajast kuni uue sama või üksliikliku süüteo kordasaatmiseni on möödunud ¹⁴...

Kehtivast sõnastusest paistab aga selgesti, et KrS kordumistähtaegu tuleb vaid siis rakendada, kui karistus suu- rendatakse § 65 seatud alustel. Et KrS § 68 seega pole keh- tiv Eriosas esinevate kordamist eriti karistavate §§ suhtes, siis on jäänud ajalise vahekorra normimine viimaste kohta nende eneste asjaks. Kuivõrra need §§ seda vahekorda ei normi, seevõrra tuleb järelikult kohaldada nende suhtes üld- reegel — ajaline piiramatuse. Niisugused süüteod KrS-s on: §§ 274 lg. 2, 309 lg. 2, 315 lg. 2, 331 lg. 2, 347 lg. 2, neist viimane võrreldes eelmistega võtab arvesse ainult teist korda- mist ¹⁵.

Et neis paragraafides karistuse kandmist eelneva süüteo eest ei nõuta, siis on uue süüteo eest raskema karistuse määramiseks vastavalt uuele kvalifikatsioonile küllaldane eel- mise säärase ¹⁶ süüteo kindlakstegemine. Et see tuleb lugeda kindlakstehtuks vaid seadusjõusse astunud kohtuotsusega, see ei vaja vist lähemat seletust.

Erisugust seisukohta evib KrS § 258, mille 3. lõige või- maldab võrastemaja või mõne muu säärase sissesõidukoha valitsejalt, kes ühe aasta jooksul üle kaheksa korra samas §-s ette nähtud karistuse alla langes ¹⁷, säärase asutiste valitse- mise õiguse jäävat äravõtmist.

Kordumistähtaegu tuleb vaadelda nende alguse, kestuse ja lõpu seisukohalt.

KrS § 68 põhjal kordumistähtaja algus tuleb arvata „endise karistuse kandmise ajast“. KrS §§-des 250 lg. 2, 251 lg. 2, 421 p. 5, 552 lg. 2, 553, 554, 555 lg. 2 p. 5, lg. 3 p. 3, 556 lg. 2 p. 5, 562, 563, 587 lg. 2 märgistatakse seda momenti küll sõnadega „pärast karistuse ärakandmist“, kuid vaevalt saab seda kahetsetavat keelelist ebaühtlust tõlgen- dada seadusandja tahtega mõlemale väljendile anda eriline juriidiliselt lahkuminev mõte.

¹⁴ KrS § 68.

¹⁵ „Kolmat korda“.

¹⁶ Vt. p. 5.

¹⁷ „Ülemalnimetatud karistuse alla langes“, kahtlemata oleks olnud parem: „sama süüteo eest karistuse alla langes“.

Millal tuleb arvata karistus kantuks? Rahatrahvi karistuse korral küsimus kahtlusi ei tekita. Vabaduskaotuslikkude karistuste kandmine üldreeglina lõpeb kohtuotsuses tähendatud karistusaja viimase päeva möödumisega vastavas vangistusasutises¹⁸.

Kuid kahel erandjuhtumil see moment langeb välja üldreeglist: nimelt ühel juhtumil, kui kohtuotsusega kinnipidamiskaristus arvatakse kantuks eelvangistusega, mil karistuse kandmise momendiks tuleb arvata kohturesolutsiooni kuulutamine¹⁹, teisel juhtumil, kui süütegija vabastati tingimisi enne tähtaega, mil karistus loetakse kantuks arvates tingimisi vabastamise päevast, eeldusel, et enne tähtaega tingimisi vabastamine ei ole tühistatud KrS § 36 ette nähtud tähtajal²⁰. Viimase väite otseseks järelduseks on see, et katseajal toime pandud süüteo suhtes ei saa alati mitte kohaldada KrS süütegude kordamise kohta käivaid vastutust raskendavaid sätteid, välja arvatud juhtumid, kui katseajal toime pandud süüteoasi tuleb kohtulikule arutusele peale kahe aasta möödumist, arvates katseaja lõpust, ja juhtumid, mil uus süütegu on toime pandud mõne eelmisele karistusele eelneva karistuse suhtes kordumistähtaja piires.

On selge, et alaealistele määratavad asekaristused: paigutamine parandusasutisse või vangimaja eriruumi, vastutava valve alla andmine ja kohtulik manitsus KrS § 2 mõttes, pole karistused, mis pärast nende „kandmist“ kordumistähtaja suhtes arvestada ei saa²¹. Ei saa samuti kantuks lugeda tingimisi mõistetud karistust, kuna see KrS § 32 tingimusil võidakse ainult kustunuks arvata.

Riigivanema otsuses määratud armuandmine võib süüalust vabastada täiesti karistusest²², seda karistust ei saa

¹⁸ Selleks karistusajaks võib olla ka liitotsusesse mahutatud tingimisi enne tähtaega karistusest vabastamise tühistamise tõttu liitmisela kuuluv endise karistuse kandmata jäänud osa (KrS § 36)

¹⁹ Mitte aga tegelik vahi alt vabanemise päev (tõkkeabinõu muutmise määruse põhjal), kuna sel korral uue süüteo toimepanemisel vahi alt vabanemise ja eelmise süüteo asjas kohtuotsuse kuulutamise vahel kordamist vastutust raskendava asjaoluna KrS § 43 jõul süüks arvata ei saaks.

²⁰ Vt. KrS §§ 36 ja 35.

²¹ Vrd. Riigikohtu kr. os. otsus 21/134 Holmi süüdistuses vastutava valve suhtes.

²² KrS § 73.

seepärast kunagi kantuks lugeda, või mõne teisega koostada või liita²³. Mis puutub kordumistähtaja kestusse, siis esineb see KrS-s neljal kujul: üheaastasena — üleastumiste puhul KrS §-s 68, kaheaastasena KrS §§-des 250 lg. 2, 251 lg. 2 ja 587 lg. 2, kolmeaastasena — kuritegude puhul KrS §-s 68 ja viieaastasena KrS §§-des 421 p. 5, 552 lg. 2, 553, 554, 555 lg. 2 p. 5, lg. 3 p. 3, 556 lg. 2 p. 5, 562, 563 ja raskete kuritegude puhul KrS §-s 68. Kordumistähtaja kestuse määrab süütegu, mille eest karistuse kandmisest kordumistähtaeg arvatakse²⁴. Kordumistähtaeg lõpeb aasta viimase päevaga, kusjuures aastat tuleb arvata kalendri järgi²⁵. Kui süütegudes, mis koosnevad mitmest teost, osa neist tegudest on toime pandud kordumistähtaja piirides, osa aga väljaspool tähtaega, siis seevõrra kuivõrra kordumistähtaja piirides toime pandud tegu süüteo ühikuna ei esine, liitsüüteo suhtes ei saa kohaldada kordamise tõttu vastutust raskendavaid sätteid. Vältava süüteo suhtes on küllaldane, kui osa teost on kestnud kordumistähtajal. Kohturingkonnis on vaidlusi tekitanud küsimus: kas on õigustatud nõudmine, et eriretsidiivi juhtumitel inkrimineeritavale teole eelnenud süüteod ise keskis neile eelnenud süüteo eest karistuse kandmise päevast arvates, oleksid toime pandud kordumistähtaja piires.

Arvesse võttes eeltoodud kaalutlusi, milles väitsime, et KrS üldreeglina kordumistähtaegu ei nõua, et nende kohaldamine on piiratud ainult KrS § 65 kohaldamise (§ 68 viite tõttu) ja nende Eriosas tähendatud juhtumitega, milles kordumistähtaeg eriti on nimetatud, tuleb küsimusele vastata eitavalt. Eriosas üksikute süüteokirjelduste sõnastus on siduv ja meil puuduvad Üldosas alused seaduse mõtet kordumistähtaja mõiste rakendamisel kitsendada.

Käsiteldud küsimusis on meie kohtutes märgata kõikuvat tegelust, mispärast poleks kohatu nende mitmekülgsem kaalumine kui see eelnevate ridadega on teostunud, seni kui Riigikohus avaldab oma seisukoha seaduste ühtlaseks tõlgendamiseks ja kohaldamiseks²⁶.

²³ Võrdluseks olgu nimetatud, et NS § 131 ja RNS § 14¹ võimaldasid kordamist arvestada ka peale eelmisest karistusest vabastamist üldise amnestia või erilise armuandmise jõul.

²⁴ Vrd. KrS § 68.

²⁵ KrS § 16, viimane lõige.

²⁶ KKS § 656.

Riigikogu tegelus.

Riigikogu 1935. a. oktoobri-, novembri- ja detsembrikuu tegelus.

Oktoober.

Oktoobrikuul esitati Riigikogule Riigivanema poolt dekreedina kehtima pandud Kaitseseisukorra seaduse muutmise seaduse eelnõu.

November.

Novembrikuul esitati Riigikogule Riigivanema poolt dekreedina kehtima pandud järgmised seaduseelnõud:

1) Tartu ülikooli õppejõudude ja eripalgaliste teenijate tasude seaduse eelnõu; 2) Politsei distsiplinaarseadustiku eelnõu; 3) Sõjaringkonnakohtu esimehe ja liikmete ametitunnuse seaduse eelnõu; 4) Harjumaal kinnistu nr. 9675 all asuva kinnisvara sundvõõrandamise seaduse eelnõu; 5) Kartuliveo kontrolli seaduse muutmise ja täiendamise seaduse eelnõu; 6) Riikliku propaganda talituse seaduse eelnõu; 7) Sihtasutuste seaduse muutmise seaduse eelnõu; 8) Kaitseseisukorra seaduse muutmise seaduse eelnõu; 9) Tollipõhitariifide seaduse muutmise ja täiendamise seaduse eelnõu; 10) Riigiasutiste ametnikkude koosseisu seaduse muutmise seaduse eelnõu; 11) Eesti Vabariigi 1935./36. aasta tulude ja kulude lisa-eelarve nr. 1.

Detsember.

Detsembrikuul esitati Riigikogule Riigivanema poolt dekreedina kehtima pandud järgmised seaduseelnõud:

1) Uimastusainete valmistamise piiramise ja nende jaotamise korraldamise konventsiooni ja allakirjutamise protokollki kinnitamise seaduse eelnõu; 2) Eesti ja Itaalia vahelise väljaandmise ja kriminaal-asjus kohtuliku abiandmise lepingu kinnitamise seaduse eelnõu; 3) Riigi eelarve seaduse § 34¹ muutmise seaduse eelnõu; 4) Taimekaitse seaduse eelnõu; 5) Tapamajade ja lihajärelvaatuse seaduse muutmise seaduse eelnõu; 6) Meremeestel laevaperemehelt saada-olevate summade sundtäitekorras sissenõudmise seaduse eelnõu.

Riigikohtu tegelus.

Administratiivosakond.

Kas välismaal asuv ettevõte käib meil põhiärimaksu alla, kui ta müüb Eestis oma kaupa komisjonääride kaudu?

Vastus: jaatav.

OMS § 447 põhjal kuuluvad riigi ärimaksu alla kõik kaubanduslikud ettevõtted, välja arvatud § 453 jt. loendatud ettevõtted. Välis-

maa kaubanduslikud ettevõtted ei ole vabastatud riigiärimaksust ühegi seaduse normiga. Kauband. kohtupid. sead. § 41 põhjal kuulub kaubandusliku teotsemise või kaubanduslike operatsioonide hulka ka kauba müük komisjonikontorite või komisjonääride kaudu. Seejärel, kui välismaal asuv ettevõtte müüb Eestis oma kaupu komisjonääride kaudu, siis toimetab ta Eestis kaubanduslike operatsioone ning kuulub OMS täpsa mõtte järgi Eestis riigi ärimaksu alla Eestis saavutatud läbikäigu alusel. Ei ole tähtsust asjaolul, et välismaal asuv tööstuslik ettevõtte, kes Eestis müüb oma tooteid komisjonääride kaudu, maksustatakse ka välismaal. Välismaal asuv tööstuslik ettevõtte võib ju muidugi saada välismaal maksustatud kui tööstuslik ettevõtte; kuid kui see ettevõtte saadab oma tooteid Eestisse ja müüb neid siin kas omalt poolt avatud kauplustes või komisjonääride kaudu, siis toimetab ta Eestis kaubanduslike operatsioone ja peab ka Eestis maksustatama. Välismaa ettevõtte ärimaksust vabastamise põhjuseks ei saa olla see asjaolu, et komisjonäär, kelle kaudu välismaa ettevõtte oma kaupa müüb, maksustatakse ärimaksuga, sest komisjonäär kuulub maksustamisele ainult komisjonitasu alusel, mitte aga selle kasu alusel, mis välismaa ettevõtte oma kaubanduslike operatsioonide läbi Eestis saab. OMS järgi kuuluvad ärimaksu alla mitte ainult kaubandus-asutised (torgovõja zavedenija), vaid kõik kaubanduslikud ettevõtted (torgovõja predpriyatija), s. o. kõik kaubandusliku teotsemise alal ettevõtetavad operatsioonid ja tehingud, mis otseselt seadusega ei ole ärimaksust vabastatud.

(RkhA toim. nr. 591 II — 1935.)

Kas muinasvaradeks tuleb lugeda kõiki rahvajutte ja -laule, mis keegi ise üles kirjutab ja kogub, ning kas need üleskirjutatud jutud ja laulud kuuluvad kohe muinsuskaitse alla?

Vastus: eitav.

Muinsusvarade kaitse seadus (RT 1925—111/112) ei näe otseselt ette, et muinasvaradeks tuleks selle seaduse järgi lugeda kõiki jutte ja laule, mis keegi ise üles kirjutab ja kogub ja et kõik need üleskirjutatud jutud ja laulud kuuluksid kohe muinsuskaitse alla. Missugune vara Muinsusvarade kaitse seaduse järgi muinasvaraks loetakse, on märgitud § 1. § 2 järgi seisavad kõik muinasvarad, s. o. mis § 1 järgi muinasvaradeks loetud, seaduse kaitse all, kui nende rahvuslik, teaduslik või kunstiajalooline tähtsus on tunnustatud selles seaduses ettenähtud korras. § 1 B p. p. 5 ja 6 on eriteldult ette nähtud eriliiki muinasvarad. P. 5 näeb ette „etnograafilised, numismaatilised ja heraldilised kogud“, p. 6 „kultuur- ja kunstiajaloolised asjad, millel eriline ajalooline väärtus“. Üksikutele lehtedele koguja poolt märgitud rahvajutte ja -laule ei saa lugeda muinasvaraks, mis kuuluks § 1 B p. 5 või 6 mõiste alla. Eraomanduses olevate muinsusvarade kohta kehtivad üldiselt Muinsusvarade kaitse seaduse § 7 ja

vallasmuinasvarade kohta §§ 16—19 ettenähtud kitsendavad kaitseabinõud ja eraomanduse kitsendusi võib õigustada üksnes siis, kui see seaduses otseselt ette nähtud, kui see kitsendamine toimub seaduse alusel. Üksnes see asjaolu, et mõnel kodanikul on olemas mõnesugune vara, millel võib olla rahvuslik, teaduslik või kunstiajalooline tähtsus, ei õigusta veel seda vara muinsuskaitse alla võtta. Muinsuskaitse alla võtmise eeltingimuseks on, et see vara oleks muinasvaraks loetud. Paberile märgitud ja märgitavad rahvalaulud ja -jutud nende kogumise ajal ei kujuta ei etnograafilisi, numismaatilisi ja heraldilisi ega kultuuri- ja kunstiajaloolisi asju.

(Rkha toim. nr. 604 II — 1935.)

Kas vallaslapse seadustamise tõestamine märkuse tegemisega perekonnaseisu registrisse abielumehe avalduse põhjal võib toimuda ka peale vallaslapse surma?

Vastus: jaatav.

BES § 173 järgi seadustatakse vallaslaps tema vanemate abiellumise fakti jõul ning tema seadustamine tõestatakse vastava märkuse tegemisega perekonnaseisu registrisse abielumehe avalduse põhjal, et ta enda tunnistab oma naise enne abiellumist sündinud vallaslapse isaks (Perekonnaseisu seadus § 31 — RT 1925 — 191/192; Siseministri juhtnõõrid perekonnaseisu seaduse kohta § 69 — RT 1926 — 48). Seadustamise tagajärjel BES § 173 alusel omab vallaslaps kõiki seadusliku lapse õigusi ning vanemate abiellumise momendist on tema perekonnas seadusliku lapse juriidilises seisundis ning sellest järgnevad vastastikused õigused ja kohustused nii isale kui ka lapsele.

BES § 173 põhjal vallaslapse seadustamiseks ei ole üles seatud mingisugust tähtaega ja seadustamine toimub juriidilise fakti, s. o. vallaslapse vanemate järgnenud abielu tõttu isa vastava avalduse põhjal. Seadus samuti ei piira isa avalduse väljendumist mingisuguse tähtajaga või faktiga, näiteks vallaslapse surmaga.

Et BES § 173 ja Perekonnaseisu seadus § 31 ei näe ette, et vallaslapse surma järel kaob vallaslapse ema abielumehel õigus taotella selle vallaslapse seadustamist abiellumise tagajärjel vallaslapse emaga, siis ei saa seaduslikuks pidada perekonnaseisuametniku keeldumist sisse kandmast perekonnaseisu registrisse vastavat märkust ka juba surnud vallaslapse seadustamise kohta.

(Rkha toim. nr. 621 II — 1935.)

M. T.

Vastutav toimetaja: **F. Karlson.** Väljaandja: **Tartu Õigusteadlaste Selts.**

LAHEMAD KAASTÖÖLISED.

S. Csekey, R. Eliaser, E. Erdmann, D. Grimm, K. Gyldestubbe, J. Jans, H. Jucum, P. Kann, F. Karlson, A. Luiga, J. Lõo, H. Madisson, N. Maim, A. Piip, P. Poom, M. Pung, K. Saarmann, K. Selter, M. Taevere, O. Tief, I. Tjutrjumov, K. Trakmann.

KAASTÖÖLISTELE!

Ajakirja mahutavuse tõstmiseks on nõutav, et juriidilises ajakirjas „Õigus“ avaldamiseks saadetud artiklid oleksid võimalikult kokku surutud. — Trükivigade vältimiseks on tarvilik, et käsikirjad oleksid kirjutatud selgestiloetava kirjaga, parandusteta ja vahelekirjutusteta; eriti soovitatav masinakiri (vähemalt 3 sm laiuse vaba äärega). — Tarvitamist leiavad ainult trükivalmis käsikirjad; korrektuurides on lubatud vaid trükivigade parandus ja äärmisel juhul üksikute sõnade muutmine. — Soovi korral saadetakse autorile esimesest korrektuurist äratõmme, mis viivitamata tuleb tagasi saata. — Toimetus jätab enesele õiguse käsikirju lühendada. Uhtluse tõstmiseks alluvad kõik käsikirjad keelelisele korrektuurile. — Avaldamata jäänud artiklite käsikirjad saadetakse tagasi ainult vastaval, käsikirjale juurde lisatud soovil. — Autorid võivad saada artikleist äratõmbeid, mis soov tuleb märkida käsikirjale ühes äratõmmete hulga äramärkimisega. Äratõmmete, artiklis kasustatud kliiseede ja toimetuse kaudu tehtud tõlgete kulud kannab autor.

Käsikirjad saata aadressil: „Õiguse“ toimetus, Tartu, Lai tän. 34.

PE ^A 35,10
755

1936. a. ilmub juri

„ÕIGUS“

seitsmeteistkümnendat aastat.

TOIMETUS:

R. Räägo (peatoimetaja), E. Ein, K. Grau, T. Grünthal, J. Kleesment, A.-T. Kliimann, H. Kristal, E. Maddison, A. Palvadre, K. Parts, J. Uluots
A. Mägi (toimetuse sekretär).

Sisuks juriidilised artiklid, kodu- ja välismaa seadusandluse ülevaade, kodu- ja välismaa kohtute tegelus; eriti rõhutatakse Riigikohtu tegeluse käsitlemist.

Lisana annab „Õigus“ Riigikohtu 1934. a. ja 1935. a. otsuseid.

Lähemateks kaastöölisteks on Tartu ülikooli õigusteaduskonna õppejõud, riigikohtunikud, vanemad kohtutegelased jne.

Aasta jooksul ilmub 10 numbrit.

Tellimishind: 8 krooni aastas, üksiknumber 85 s.

On veel saadaval ajakirja kõik eelmised aastakäigud (1920. a. — 1935. a. ühes lisadega) hinnaga kr. 87.50. Üksikaastakäike ühes vastavate lisadega on saadaval hinnaga: 1920. a. — kr. 1.50; 1921. a. — kr. 3; 1922. a. nr. nr. 5—8 — kr. 4; 1923. ja 1924. a. à kr. 4; 1925. — 1928. a. à kr. 4.50; 1929. — 1935. a. à kr. 7.

Toimetus ja talitus: Tartu, Lai tän. 34.

Toimetuse sekretäri kõnetunnid sealsamas
iga kolmap. ja reede, kell $\frac{1}{2}$ 12— $\frac{1}{2}$ 13.
Toimetuse sekretäri kodune telef. nr. 14-91.

Tellimisi võtavad vastu kõik postiasutised.
